

รายการอ้างอิง

1. เอกสารชี้ต้น

1.1 เอกสารยังไม่ได้ตีพิมพ์

การสอบไล่ประโยคคณะรัฐประศาสนศาสตร์ ชั้น 1, 2, 3 ประจำปี พ.ศ. 2465. ใน บัญชีคะแนนการสอบไล่และกรรมการสอบไล่คณะรัฐประศาสนศาสตร์ พ.ศ. 2465 (18 พฤษภาคม - 18 มิถุนายน 2466). เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ.5/35. (พิมพ์ติด).

คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แผนกครุศึกษา. ใน หลักสูตรคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. 2472. ใน เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 7/29. (พิมพ์ติด).

คะแนนฝึกหัด พ.ศ. 2461 และ การสอบไล่สำหรับชั้นประกาศนียบัตรแพทย์ พ.ศ. 2461. ใน การสอบไล่แก้ไขเรียนแพทย์ชั้นประกาศนียบัตร โรงเรียนข้าราชการพลเรือนพะแนกคณะแพทยศาสตร์. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 4/20. (อัดสำเนา).

"คำสั่งกรมศึกษาธิการ เรื่องตั้งหลักสูตรวิชาแพทย์ชั้นฝึกหัด (22 มกราคม ร.ศ. 125)". หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสาร ศธ. 60/60.

ไค้ตตารางสอนเทอมต้นปี 2468 แพทย์ชั้น 1 ถึง ชั้น 4. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา).

"จดหมายกราบบังคมทูลของเจ้าหมื่นศรีวิรวงษ์ ลงวันที่ 26 ธันวาคม ร.ศ. 129 (พ.ศ. 2453)". หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 6. ศ. 4/30.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การสอบไล่คณะวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-2-3 ประจำปี พ.ศ. 2479. ใน เรื่องการสอบไล่ประจำปี (19 มีนาคม พ.ศ. 2479-4 พฤษภาคม พ.ศ. 2480). เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/102. (พิมพ์ติด).

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำหนดการสอบวิชาวิศวกรรมศาสตร์ชั้น 1 และ 2 พ.ศ. 2465
 และการสอบไล่ประโยควิศวกรรมศาสตร์ชั้นประกาศนียบัตร ประจำ พ.ศ. 2465.
 ใน การสอบไล่วิชาวิศวกรรมศาสตร์ และส่งออกฝึกหัดประจำ พ.ศ. 2465.
 เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/2. (อัดสำเนา).
 ตารางสอนประจำปี พ.ศ. 2483 (4 กรกฎาคม 2483 - 17 มกราคม 2484). เอกสาร
 จากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/124. (อัดสำเนา).
 ตารางสอนภาคต้นปี พระพุทธศักราช 2472. ใน เรื่องเสนาเอตารางสอนของคณะวิศวกรรม
 ศาสตร์ (31 มกราคม 2471 - 6 มิถุนายน 2472). เอกสารจากหอประวัติ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/14. (อัดสำเนา).
 บรรรทึกงบประมาณโรงเรียนข้าราชการพลเรือน แพทย์วิชาอินยนิเยน. ใน เลิกโรงเรียน
 เกษตรตั้งแผนกวิชาอินยนิเยนในโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ และเสนอง
 บประมาณ. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 33/3.
 (พิมพ์ตัด).
 "เปิดเสรีจักระทรวงยุติธรรม 1-14 พ.ศ. 2468-2472". หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
 เอกสารรัชกาลที่ 7.
 "เปิดเสรีราชการในกรมพยาบาล (26 มีนาคม - 28 พฤศจิกายน ร.ศ. 111)".
 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5. ศ. 24/2.
 "ประกาศกรมศึกษาธิการ เรื่องแจ้งความการเล่าเรียนวิชาแพทย์ ณ วันที่ 8 มีนาคม
 รัตนโกสินทร ศก 119". หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารที่ 14/605.
 "ประกาศตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 1 มกราคม รัตนโกสินทร ศก 129 (พ.ศ. 2453)". หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
 เอกสารรัชกาลที่ 6. ศ. 4/30.
 ประดิษฐ์ เชี่ยวสกุล. บันทึกความทรงจำของวิทยาศาสตร์บัณฑิตรุ่นแรกผู้หนึ่งในประเทศไทย.
 เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (พิมพ์ตัด).
ประวัติของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 จ. 7/99. (พิมพ์ตัด).
 "มีพระราชดำรัส ถามการจัดโรงเรียนราชแพทยาลัย (27 มิถุนายน - 1 กรกฎาคม พ.ศ.
 2447)". หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5. ศธ. 59/8.

ระเบียบการโรงเรียนแพทยแผนกวิชาพยาบาล โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาท-
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2459). เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 3.2/15 (ส.). (พิมพ์ดีด).

ระเบียบข้อบังคับและตารางสอบคณะรัฐประศาสนศาสตร์ (27 พฤษภาคม - 26 มกราคม
2463). เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 5/17. (พิมพ์ดีด).

ร่างระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
แผนกการปกครอง พระพุทธศักราช 2456. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 3.2/6. ส. (พิมพ์ดีด).

รายการโรงเรียนมหาดเล็ก. ใน ระเบียบการโรงเรียนมหาดเล็กรัตนโกสินทร์ คก 122
(เล่ม 1). หน้า 2. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ม.ป.ป. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา).

รายการสอบประจำเดือนพฤษภาคม, มิถุนายน, กรกฎาคม, สิงหาคม, ตุลาคม, พฤศจิกายน
และธันวาคม พ.ศ. 2464. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 4/43. (พิมพ์ดีด).

"รายงานกรมศึกษาธิการ ร.ศ. 109 (พ.ศ. 2433)". หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
เอกสารรัชกาลที่ 5. แฟ้ม ค. 1/24.

รายงานการสอบคณะแพทยศาสตร์ แผนกวิชาแพทย์ พ.ศ. 2466. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 4/58. (อัดสำเนา).

"รายงานของขุนรการโกศล เรื่อง การตรวจโรงเรียนในประเทศญี่ปุ่น จ.ศ. 1249
(พ.ศ. 2430)". หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5. แฟ้ม ค. 1/2.

รายงานคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. 2471, 2472, 2473, 2474
และประจำปี พ.ศ. 2475. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 7/24, จ. 7/32, จ. 7/34-35, จ. 7/39-40, จ. 7/44. (พิมพ์ดีด).

รายนามอาจารย์และครูในคณะแพทยศาสตร์ พุทธศักราช 2480. ใน รายนามอาจารย์,
ครู และตารางสอน พ.ศ. 2480. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 4/102. (พิมพ์ดีด).

เรื่องการสอนไล่ชั้นปีที่ 4 ภาคปลายปี คณะวิศวกรรมศาสตร์ ประจำปีพุทธศักราช 2476.

ใน การสอนไล่ชั้นปีที่ 4 ประจำปีพุทธศักราช 2476. เอกสารจากหอประวัติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/56. (อัดสำเนา).

เรื่องการสอนไล่ชั้นปีที่ 1-2-3 ประจำปีพุทธศักราช 2476 (20-21 มีนาคม พ.ศ. 2476. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/57. (อัดสำเนา).

"เรื่องคำสั่งย้ายนักเรียนแพทย์ชั้นปีที่ 3 และ 4 จากปฐมวันมาศศิริราช". หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสาร ศธ. 10. 1/58.

"เรื่องจะจ้างหมอมอเมริกักรับราชการในโรงเรียนราชแพทยาลัย". หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสาร กต. 35. 10/12.

เรื่องตารางสอนสำหรับภาคกลางปี พ.ศ. 2472. (4 กันยายน 2472). เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/17. (อัดสำเนา).

เรื่องเสอตารางสอนประจำปี 2479 (22 มิถุนายน - 4 มกราคม พ.ศ. 2479). เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/99. (พิมพ์ดีด).

หมายกำหนดการย่อและสุจิตร์ในพระราชพิธีพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2473. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา).

หลักสูตรวิชาที่สอนในแผนกวิศวกรรมศาสตร์ชั้นปีที่ 1 และ 2 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2475 และ 2476. ใน เรื่องมหาวิทยาลัยวิศวกรรมศาสตร์และการเมืองของทะเลเบียน นักเรียนคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และขอทราบหลักการเทียบวิชา 11 มิถุนายน - 30 มีนาคม พ.ศ. 2477. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์- มหาวิทยาลัย. จ. 5/109. (พิมพ์ดีด).

หลักสูตรวิชาวิศวกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2483. ใน รายงานคณะวิศวกรรมศาสตร์ ประจำปี 2483-2484. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/128. (อัดสำเนา).

หลักสูตรวิชาเคมีแยก. ใน กรมสอนวิชาเคมีแยกเรื่องหลักสูตรการจัดสอนและสอบ วิชาเคมีแยกของโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอม เกล้าเจ้าอยู่หัว (20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2456). เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. จ. 3.2/2. (พิมพ์ดีด).

1.2 เอกสารตีพิมพ์แล้ว

ก. หนังสือ

- กาญจนา นาคสกุล. ประวัติคณะอักษรศาสตร์. ใน อักษรศาสตร์ในเขต 50 ปี. หน้า 24.
กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, 2529.
- การตั้งโรงเรียนแพทย์แห่งแรกและการศึกษาแพทย์. ใน ศิริราชร้อยปี. หน้า 29-30.
กรุงเทพมหานคร: คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, 2531.
- การปรับปรุงการศึกษาแพทย์ด้วยความร่วมมือกับมูลนิธิเรย์ค็อกกีเฟลเลอร์ พ.ศ. 2466-2478.
ใน ศิริราชร้อยปี : ประวัติและวิวัฒนาการ. หน้า 118-119. กรุงเทพมหานคร :
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, 2531.
- เกษม ศิริสัมพันธ์ และนิออน สนิทวงศ์. แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร: โรงพิมพ์คิวพร, 2510.
- คณะแพทยศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ใน ประวัติการแพทย์สมัยรัตนโกสินทร์.
หน้า 60. กรุงเทพมหานคร: หน่วยพิมพ์โรงพยาบาลศิริราช, 2525.
- ความช่วยเหลือจากมูลนิธิเรย์ค็อกกีเฟลเลอร์. ใน ประวัติการแพทย์สมัยรัตนโกสินทร์.
กรุงเทพมหานคร: หน่วยพิมพ์โรงพยาบาลศิริราช, 2525.
- จางเวชศาสตร์, นาวาตรี, ร.น. ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2453 (รุ่นที่ 17). ใน
เวชชนิสสิต ฉบับฉลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. จดหมายเหตุราชกิจรายวัน ภาค 7.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2477.
- จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า. เจ้าชีวิต. พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา,
2505.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะวิศวกรรมศาสตร์. ประวัติคณะวิศวกรรมศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ใน งานฉลอง 25 ปี คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พระนคร: ม.ป.ท., 2481.
- . คณะวิศวกรรมศาสตร์. ประวัติคณะวิศวกรรมศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ใน 70 ปี คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2456-2526.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มีเดียพริ้นท์, 2526.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะวิศวกรรมศาสตร์. ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2510-2519.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์หน่วยผลิตเอกสารมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2520.

———. ระเบียบการคณะรัฐประศาสนศาสตร์ พ.ศ. 2463. พระนคร : ม.ป.ท., 2463.

———. ระเบียบการคณะรัฐประศาสนศาสตร์ พ.ศ. 2471. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร:
โรงพิมพ์กรุงเทพฯเตลิเมล์, 2471.

———. ระเบียบการคณะวิศวกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2465. พระนคร: ม.ป.ท., 2465.

———. ระเบียบการคณะวิศวกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2469. พระนคร: โรงพิมพ์กรุงเทพฯ-
เตลิเมล์, 2469.

เจิม สาย้มพล. บันทึกเรื่องไปตุการชลประทานที่ตำบลท่าหลวง. ใน งานฉลอง 25 ปี
คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พระนคร: ม.ป.ท., 2481.

เจริญ วิศวกรรม. คณะวิศวกรรมศาสตร์. ใน งานฉลอง 25 ปี คณะวิศวกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พระนคร: ม.ป.ท., 2481.

ซุมสิน ทักษะสุด. 70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2530.

ดวงเดือน นิคาลบุตร. 70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ตำแหน่งที่เรียนภาษาอังกฤษ.
ใน นิราศลอนดอน. หน้า 10. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2470.

———. เรื่องโรงเรียนมหาดเล็ก. ใน นิทานโบราณคดี. หน้า 238.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปบรรณาการ, 2511.

ตอนที่ 3 คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายหลังสิ้นสุดกับ
มูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ พ.ศ. 2478-2485. ใน ศิริราชร้อยปี. 1 หน้า 167-169.
กรุงเทพมหานคร : คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, 2531.

ตารางสอนนักเรียนแพทย์ พ.ศ. 2448. ใน ศิริราชร้อยปี. หน้า 57. กรุงเทพมหานคร:
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, 2531.

เต็มศิริ บุญสิงห์. 70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2530.

- ไตรภคยานการ, หลวง. ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2457 (รุ่นที่ 20). ใน เวชชีลลิต ฉบับฉลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.
- ถวิล ตัฒกีกุล. ประวัติคณะทันตแพทยศาสตร์. ใน หนังสือ ท.บ. อนุสรณ์ 2487. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยขเสม, 2487.
- ที่ระลึกครบรอบ 40 ปี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. กรุงเทพมหานคร : วิกตอริการพิมพ์, 2521.
- ธรรมการ, กระจ่าง. รายงานกระทรวงธรรมการ พุทธศักราช 2452. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2454.
- . รายงานกระทรวงธรรมการ ฉบับที่ 5 ประจำปีพระพุทศักราช 2455. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2459.
- นรกิจบริหาร, หลวง. เรื่องเก่าเล่าใหม่. ใน รัฐนิลิต 2493 ใช้น้องใหม่. หน้า 32. พระนคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2493.
- บริษัทเวชการ, พระยา. ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2455 (รุ่นที่ 19). ใน เวชชีลลิต ฉบับฉลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.
- บริษัทเวชกิจ, หลวง. ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2451 (รุ่นที่ 15). ใน เวชชีลลิต ฉบับฉลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.
- บางูซึนักเรียนที่ได้รับประกาศนียบัตรแล้วรับราชการ. ใน ระเบียบการโรงเรียนมหาดเล็ก รัตนโกสินทร์ ศก 124. หน้า 12-16. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ, 2449.
- บุญเนียร รื่นใจชน. กระจุมกระจิมของข้าพเจ้า. ใน งานฉลอง 25 ปี คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พระนคร: ม.ป.ท., 2481.
- บุญรอด บินเทศันต์. เรื่องของคณะวิศวกรรมศาสตร์. ใน ทำเนียบข้าราชการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 49-51. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2493.

- ประกอบเวชกิจ, นาวาตรีหลวง, ร.น. ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2454 (รุ่นที่ 18). ใน เวชนิสสิต ฉบับลง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.
- ประกาศตั้งกรมพยาบาล ณ วันที่ 3 เดือน 1 แรม 7 ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก คักราช 1250 (25 ธันวาคม พ.ศ. 2431). ใน เวชนิสสิต ฉบับที่ระลึกงานฉลอง 50 ปี 2432-2482. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเชชม, 2483.
- ประกาศตั้งกระทรวงและตำแหน่งเสนาบดี รัตนโกสินทร ศก 111. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 13-14 (ร.ศ. 110-113). หน้า 93-98. พระนคร: ม.ป.ท., 2478.
- ประกาศตั้งกรมศึกษาธิการ ณ วันศุกร์ เดือนหก ขึ้นสิบห้าค่ำ ปีกุนนศก จุลศักราช 1249. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 11-12 (ร.ศ. 105-109). หน้า 154-155. พระนคร: ม.ป.ท., 2478.
- ประกาศตั้งตำแหน่งเสนาบดี ลงวันที่ 1 เมษายน รัตนโกสินทร์ ศก 111. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 13-14 (ร.ศ. 110-113). หน้า 93-98. พระนคร: ม.ป.ท., 2478.
- ประกาศตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ วันที่ 1 มกราคม รัตนโกสินทร ศก 129. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 23-24 (ร.ศ. 128-130). หน้า 448-451. พระนคร: ม.ป.ท., 2478.
- ประกาศตั้งโรงเรียนมหาดเล็ก ณ วันที่ 1 เมษายน รัตนโกสินทร ศก 121. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 17-18 (ร.ศ. 118-121). หน้า 338-339. พระนคร: ม.ป.ท., 2478.
- ประกาศเปลี่ยนผู้บัญชาการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 27-28 (ร.ศ. 133-134). หน้า 371. พระนคร: ม.ป.ท., 2478.
- ประกาศเรื่องโรงเรียน ณ วันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรมสามค่ำ ปีมะแม ตรีกศก คักราช 1233 พ.ศ. 2414. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 7-8 (ร.ศ. 82-93). หน้า 81-82. พระนคร: ม.ป.ท., 2478.

ประกาศโรงเรียนเรื่องไครมีบัตร์หลานควรส่งไปเข้าเรียน ลงวันศุกร์ แรมสามค่ำ ปีกาล
 สัปดา คค 1247. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 9-10 (ร.ศ. 94-104).
 หน้า 221-223. พระนคร: ม.ป.ท., 2478.

ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2459-2509. พระนคร: โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมนิติศาสตร์
 แห่งประเทศไทย, 2510.

ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมัยเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2487. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

ประวัติและความเป็นมาของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ในหลักสูตร
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 1-2. กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

ประวัติอาจารย์นารถ โปธิประสาท. เอกสารส่วนบุคคล. ในประวัติคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ใน สถาปัตย์ 48 ปีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 1.
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

โปรดเกล้าฯ จะให้มีอาจารย์สอนหนังสือไทยแลสอนเลขทุก ๆ พระอาราม ลงวันอังคาร
 เดือนแปด ขึ้นสี่ค่ำ ปีกุนสัปดา ศักราช 1257. ใน เอกสารเรื่องจัดการศึกษา
ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. หน้า 9-10. พระนคร:
 โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511.

พจนานุกรมโรคพยาธิ, ชน. ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2466 (รุ่นที่ 29). ใน เวชชีนลิต ฉบับฉลอง
50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482.
 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.

ผะอบ ไปชะกฤษณะ. ทวนความหลังครั้งอยู่อักษรศาสตร์. ใน อักษรศาสตร์บัณฑิต 50 ปี.
 หน้า 52-55. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, 2529.

พลมาน มานิต, หลวง ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2450 (รุ่นที่ 14). ใน เวชชีนลิต ฉบับฉลอง
50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482.
 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.

พยุ่งเวชศาสตร์, หลวง. ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2460 (รุ่นที่ 23). ใน เวชชีนลิตฉบับฉลอง
50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482.
 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.

พระราชดำรัสตอบประชาชนชาวสยามที่ปล้ำปลาหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ 5 มกราคม ร.ศ. 116. ใน พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ตั้งแต่ พ.ศ. 2417-2453). หน้า 120. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ม.ป.ป. (ธนาคารแห่งประเทศไทย นิพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ร.ว. ทองเถา ทองแถม, 18 ธันวาคม 2510).

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พุทธศักราช 2476 ณ วันที่ 17 มีนาคม พุทธศักราช 2476. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 46 (ร.ศ. 152). หน้า 707-721. พระนคร: ม.ป.ท., 2478.

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2471. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 41. หน้า 241-255. พระนคร: ม.ป.ท., 2478.

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานคอมมิตตีจัดการโรงพยาบาล ลงวันที่ 3 เดือน 4 แรม 15 ค่ำ ปีกจอ อัฐศกศักราช 1248. ใน เวชนิสสรัตนบัปที่ระลึกงานฉลอง 50 ปี 2432-2482. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเชนม, 2483.

พระราชหัตถเลขาถึงพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ ลงวันที่ 21 มกราคม รัตนโกสินทร์ ศก. 117. ใน พระราชหัตถเลขาและหนังสือกราบบังคมทูล เล่ม 2 ของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี. หน้า 146. พระนคร: สำนักพิมพ์ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, 2506.

พิมพ์ กลกิจ. 70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

แพทย์ไทยดำเนินงานแทนศาสตราจารย์ของมูลนิธิฯ. ใน ประวัติการแพทย์สมัยรัตนโกสินทร์. หน้า 76-79. กรุงเทพมหานคร: หน่วยพิมพ์โรงพยาบาลศิริราช, 2525.

แพทย์ปริญา: คณะแพทยศาสตร์ จากปี พ.ศ. 2465 คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล.

ใน ปฐมศตวรรษแห่งการศึกษาแพทยศาสตร์ (5 กันยายน 2433 - 5 กันยายน 2533). หน้า 41-50. กรุงเทพมหานคร: คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, 2533.

- แพทยพงศาวตฺยธาธิบดี, พระยา. ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2441 (รุ่นที่ 6). ใน เวชชนิสสิต
ฉบับฉลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2482. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.
- แพทย์หญิงรุ่นแรกของไทย. ใน ประวัติการแพทย์สมัยรัตนโกสินทร์. หน้า 74. กรุงเทพมหานคร: หน่วยพิมพ์โรงพยาบาลศิริราช, 2525.
- แพทยากร: โรงเรียนแพทย์แห่งแรกในประเทศไทย. ใน ประวัติการแพทย์สมัยรัตนโกสินทร์.
 หน้า 53. กรุงเทพมหานคร: หน่วยพิมพ์โรงพยาบาลศิริราช, 2525.
- มาตรา 25. ใน พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พุทธศักราช
2476. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก. เล่ม 46. หน้า 713-714. พระนคร:
ม.ป.ท., 2478.
- รอง ศยามานนท์ และคนอื่น ๆ. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2435-2507.
 พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2495.
- ระเบียบการทั่วไปแห่งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว พระพุทธศักราช 2453. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 27-28
(ร.ศ. 133-134). หน้า 386. พระนคร: ม.ป.ท., 2478.
- ระเบียบปริญญาอักษรศาสตร์. ใน ระเบียบการและหลักสูตรคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์
และระเบียบการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา. หน้า 22. พระนคร: โรงพิมพ์
บางกอกไทมส์ จำกัด, 2482. (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพิมพ์แจกในการทอด
พระกฐินพระราชทาน ณ วัดเขมาภิรตาราม จังหวัดนนทบุรี พุทธศักราช 2482).
- ระเบียบปริญญาอักษรศาสตร์. ใน ระเบียบการและหลักสูตรคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2485 (พ.ส. 2485-
2486). หน้า 18-21. พระนคร: บริษัทการพิมพ์ไทยจำกัด (ถนนสี่พระยา),
2485.
- ระเบียบการย่อของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ พุทธศักราช 2464 จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย. พระนคร: ม.ป.ท., 2464.
- ระเบียบการรับนักเรียน พ.ศ. 2473 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ใน ประวัติจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 2459-2509. หน้า 625-627. พระนคร: โรงพิมพ์ของสมาคม
สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2510.

ระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

แผนการปกครอง พระพุทธศักราช 2457. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์หนังสือ
ไทย, 2457.

ระเบียบการโรงเรียนมหาดเล็ก รัตนโกสินทร์ศก 124. 200 ฉบับ. พิมพ์ครั้งแรก.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2449.

ระเบียบการโรงเรียนราชแพทยาลัย ร.ศ. 129. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ,

ร.ศ. 129.

ระวี ภาวิไล. 70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2530.

ราชเสนา, พระยา (ศิริ เทพหัสดิน). ต้นกำเนิดของคณะรัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย. ใน จุฬา 50 ปี. หน้า 35-36. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

คุรุสภา, 2510.

_____. ต้นกำเนิดของคณะรัฐประศาสนศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ใน

รัฐศาสตร์ประกาศนียบัตร : ที่ระลึกรัฐศาสตร์ จุฬาฯ ยุคหลังครบรอบยี่สิบปี.

หน้า 7. พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2511.

รายงานประชุมสภาจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว ครั้งที่ 6 วันที่ 22 เมษายน พระพุทธศักราช 2456. ใน ประวัติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2459-2509. หน้า 13-14. พระนคร: โรงพิมพ์

ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2510.

รายงานโรงเรียน เรื่องการไล่นักหนังสือและพระราชทานรางวัล (นักเรียนในโรงเรียนหลวง)

ลงวันจันทร์ เดือนเก้า ขึ้นเจดค่ำ ปีระกาปีตาศก 1247. ใน เอกสารเรื่อง

จัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. หน้า 24-27.

พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511.

เรื่องกำหนดความรู้ความสามารถสำหรับผู้สมัครสอบเข้าสอบไล่วิชาข้าราชการพลเรือนใน

แจ้งความ กรรมการรักษาพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช

2471. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 41. หน้า 346. พระนคร: ม.ป.ท.,

2478.

- โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ใน ล้อมรั้ว.
หน้า 11-27. พระนคร: ม.ป.ท., 2457.
- โรงเรียนราชแพทยาลัย. ใน ประวัติการแพทย์สมัยรัตนโกสินทร์. หน้า 56-59.
กรุงเทพมหานคร: หน่วยพิมพ์โรงพยาบาลศิริราช, 2525.
- วรภัคดีพิบูลย์, พระ. เรื่องของรัชกาลศสตร์. ใน รัฐนิสิต 2493 รับน้องใหม่. พระนคร:
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2493.
- เวชชนิสิต ฉบับฉลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2482. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.
- เวชสิทธินิลาศ, พระยา. ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2449 (รุ่นที่ 13). ใน เวชชนิสิต
ฉบับฉลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2482. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 200 ปี ของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, 2526.
- . 200 ปี ของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
2526, อ้างถึงใน Wyatt, David K. Siam Weekly
Advertiser. In Samuel in McFarland and Early Education
Modernization in Thailand, 1877-1895 Felicitation Volume
of Southeast Asia Studies, Vol. 1. Bangkok: The Siam
Society, 1965.
- สังัดโรคกิตติ, ขุน. ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2467 (รุ่นที่ 30). ใน เวชชนิสิต ฉบับฉลอง
50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.
- สนองศรี สวัสดิวัฒน์, หม่อมราชวงศ์. เกลาชกรรม. ใน อนุสรณ์ 84 ปีศิริราช. หน้า 310-
312. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2519.
- สมเด็จพระบรมราชชนก พระราชหัตถเลขา ถึง Dr. R.M. Pearce วันที่ 15 มีนาคม
พ.ศ. 2466. ใน ชุมชนบทพระนิพนธ์และบทความเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ
พระราชบิดา คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล. หน้า 180-183.
พระนคร: สำนักพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2508.

- สรใจ แสงวิเชียร. การปรับปรุงคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พร้อมกับการปรับปรุงคณะแพทยศาสตร์ ระหว่าง พ.ศ. 2466-2478. ใน 50 ปี วิทยาศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2476-2527. หน้า 33-55. กรุงเทพมหานคร: บริษัทค่าแสกธาการพิมพ์, 2527.
- . วิวัฒนาการของการศึกษาแพทย์ที่ศิริราชระยะเริ่มต้น จนถึงระยะก่อนการร่วมมือกับมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์. ใน 60 ปี แห่งความร่วมมือระหว่างคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลและมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์. หน้า 9-15. กรุงเทพมหานคร: หน่วยพิมพ์โรงพยาบาลศิริราช, 2526.
- สอนสุขกิจ, ชุน. ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2462 (รุ่นที่ 25). ใน เวชชีนส์ลิต ฉบับฉลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.
- สามัญศึกษา, กรม. บทเรียนจากการจัดการศึกษาในรอบร้อยปีที่ผ่านมา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2512.
- "สำเนาพระราชหัตถเลขาสั่งตั้งโรงพยาบาล และรีโปดกอมมิตตี ปีชวด สัมฤทธิศก 1250". อ้างถึง ใน เวชชีนส์ลิตฉบับที่ระลึกงานฉลอง 50 ปี 2432-2482. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเชม, 2483.
- สิทธิโยธารักษ์, หลวง. ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2448 (รุ่นที่ 12). ใน เวชชีนส์ลิต ฉบับฉลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.
- เจริญ ธรรมพานิช. 40 ปี ในคณะวิทยาศาสตร์. ใน จุฬาย 50 ปี. หน้า 98. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2510.
- สุนทรนิมิตร, พระยา. สิบประวัติรัฐศาสตร์. ใน ฉลองรัฐศาสตร์ครบรอบ 30 ปี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2520.
- . สิบประวัติรัฐศาสตร์. ใน มหาวิทยาลัยฉบับจุฬาย นิยม. พระนคร: ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- หลักสูตรวิชาแพทย์ 2458. ใน ศิริราชร้อยปี. หน้า 53-60. กรุงเทพมหานคร: คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล 2531, อ้างถึงใน ระเบียบโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พุทธศักราช 2458.

50 ปี กัณฑ์แพทย์จุฬาฯ ประวัติและวิวัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร : นำอักษรการพิมพ์,
2533.

เหรียญ ชุตินุเดช และอำนวยการ เลมรลุต. ประวัติแพทย์ พ.ศ. 2471. ใน เวชชนิสิต
ฉบับฉลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2482. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ไทย, 2482.

อัตรากำหนดเวลาเรียนของนักเรียนแพทย์. ใน ระเบียบการโรงเรียนราชแพทยาลัย
กรมศึกษาธิการ ร.ศ. 128. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บำรุงกุศลกิจ, 2453.
อภิวทยาคุณ, พระ. เวชชนิสิต 2473. พระนคร: ม.ป.ท., 2473.

อายุส นิชัยชาญณรงค์. 70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬา-
ลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

อำนวยการ สกลรัตน์, วิศวกรรมช่างอากาศ. ใน งานฉลอง 25 ปี คณะวิศวกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พระนคร : ม.ป.ท., 2481.

เอกสารเรื่องการจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.

พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511. (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนาง
สายพิน วัฒน).

ข. บทความในวารสาร

ข่าวส่งนักเรียนออกมารับราชการ วันที่ 7 ธันวาคม พระพุทธศักราช 2458. แถลงการ
โรงเรียนข้าราชการพลเรือน 2 (มีนาคม 2458): 97-99.

คำกราบบังคมทูลของนายกสภากรรมการ ในวันพระราชพิธีก่อพระฤกษ์ โรงเรียนข้าราชการ
พลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ วันที่ 3 มกราคม
พระพุทธศักราช 2458. ราชกิจจานุเบกษา 32 (23 มกราคม 2458):
2566-2572.

จรัส กัมพลศิริ (ผู้รวบรวม). พระบรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว เรื่องเหตุขัดข้อง 4 ประการ ซึ่งทำให้การตั้งปวงไม่สำเร็จไปได้
โดยเร็ว. ศิลปากร 10 (กรกฎาคม 2509): 24-34.

แจ้งความกระทรวงธรรมการแผนกรมพยาบาล. ราชกิจจานุเบกษา 19 (18 พฤษภาคม
121): 106.

- แจ้งความกระทรวงธรรมการ แผนกศึกษาประชาบาล เรื่องการศึกษาวิชาข้าราชการพลเรือน
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ราชกิจจานุเบกษา 48 (31 มกราคม 2474):
4459-4460.
- แจ้งความด้วยพะแนงต่าง ๆ ของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนซึ่งตั้งอยู่ที่วังประทุมวัน.
แถลงการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน 2 (มีนาคม 2458): 100-101.
- ชียนาทนเรนทร, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. พระนิพนธ์สารศิริราช
ฉบับพิเศษ ฉลอง 60 ปี ศิริราช. (พฤษภาคม 2493): 5-7.
- บอกเปิดโรงพยาบาล. ราชกิจจานุเบกษา 5 (18 เมษายน 2431): 42.
- ประกาศกระทรวงธรรมการตั้งกรมมหาวิทยาลัย. ราชกิจจานุเบกษา 34 (15 เมษายน
2460): 22.
- ประกาศตั้งหลักสูตรโรงเรียนข้าราชการพลเรือน. ราชกิจจานุเบกษา 28 (20 สิงหาคม
ร.ศ. 130): 191-195.
- ประกาศประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโอนไปขึ้นอยู่ในกระทรวงธรรมการ.
ราชกิจจานุเบกษา 34 (15 เมษายน 2460): 20-21.
- ประกาศกระทรวงธรรมการเปลี่ยนชื่อแผนกปรุงยาในคณะแพทยศาสตร์ แห่งจุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย. ราชกิจจานุเบกษา 49 (19 กุมภาพันธ์ 2475) : 3918-3919.
- ประกาศโอนโรงเรียนกฎหมายไปขึ้นแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ราชกิจจานุเบกษา 50
(7 พฤษภาคม 2476): 144-146.
- พระราชดำรัสตอบในวันพระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาท-
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ 3 มกราคม พระพุทธศักราช 2458.
ราชกิจจานุเบกษา 32 (23 มกราคม 2458): 2573.
- พระราชบัญญัติการค้ำกำไรเกินควร. ราชกิจจานุเบกษา 57 (31 ธันวาคม 2483) :
1064.
- พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2477. ราชกิจจานุเบกษา 52
(21 พฤศจิกายน 2478): 82-96.
- พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2486. ราชกิจจานุเบกษา 60
(2 กุมภาพันธ์ 2486): 198.

- พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486. ราชกิจจานุเบกษา 60, 51 (28 กันยายน 2486) : 1423-1425.
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พุทธศักราช 2486. ราชกิจจานุเบกษา 60 (2 กุมภาพันธ์ 2486) : 228.
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ พุทธศักราช 2486. ราชกิจจานุเบกษา 60 (2 กุมภาพันธ์ 2486) : 212.
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พุทธศักราช 2486. ราชกิจจานุเบกษา 60 (12 ตุลาคม 2486) : 1496.
- ระเบียบการรับนักเรียน พ.ศ. 2476. ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ราชกิจจานุเบกษา 50 (9 เมษายน 2476) : 79-89.

2. เอกสารขึ้นสอง

2.1 ภาษาไทย

ก. หนังสือ

การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. วิวัฒนาการทางการศึกษานอกโรงเรียนของไทย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2527.

เกศินี หงสนันท์. วิวัฒนาการของระบบราชการไทย : การศึกษาเปรียบเทียบ พระราชบัญญัติระเบียบราชการพลเรือนฉบับต่าง ๆ (พ.ศ. 2471-2518). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิ่งมงคลพิมพ์, 2523.

เกษม สุวรรณกุล. สถานของมหาวิทยาลัยของประเทศไทยในปัจจุบัน. ใน รายงานการสัมมนามหาวิทยาลัย ครั้งที่ 2 การบริหารงานมหาวิทยาลัย. หน้า 86.

พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมนักคิดศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2511.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. ผลการพัฒนาการศึกษาและแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2531.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์. อักษรวิทัศน์ กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ม.ป.ป.

ดวงเดือน พิศาลบุตร. ประวัติการศึกษาไทย (ฉบับย่อ). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มิ่งมงคลพิมพ์, 2517.

ถวิล ตัณฑิกุล. ทันตแพทย์มาติน เอส ฮันฟ์. ใน วงการทันตแพทย์ไทยและทำเนียบทันตแพทย์.

พิมพ์ครั้งแรก. หน้า 53. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2526.

แถมสุข นุ่มนนท์. ประวัติศาสตร์ไทย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2520.

_____. เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2522.

ทรงศรี อัจจอรณ. การแก้ไขสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขต. พระนคร:

โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2506.

จงทอง จันทรางศุ. พระราชพิธีก่อนพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ. กรุงเทพ-

มหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

จวัช วิชัยดิษฐ์. การเปลี่ยนแปลงของรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย: สถาบันและ

ภารกิจ. ใน รัฐประศาสนศาสตร์: ขอบข่ายสภาพและพัฒนาการในประเทศไทย

ไทย. หน้า 120. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงรุ่ง, 2523.

ปฐม มณีโรจน์. ขอบข่ายและสภาพของรัฐประศาสนศาสตร์: วิจารณ์ในทัศนะวิชาชีพ.

ใน รัฐประศาสนศาสตร์: ขอบข่าย สภาพและพัฒนาการในประเทศไทย.

หน้า 45. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงรุ่ง, 2523.

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. วิวัฒนาการวิชารัฐศาสตร์ในรอบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

บัว อึ้งภากรณ์. บทความประกอบหมวดวิชาการศึกษา: การศึกษาในประเทศไทย.

พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512.

ไพฑูรย์ สินเลารัตน์. รายงานผลการวิจัยพัฒนาการของสาขาวิชาที่เปิดสอนระดับอุดมศึกษา

ในรอบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2526.

มณทิรา ตันท์เกยูร และโสภิต ธรรมอารี. ประวัติการแพทย์ไทยแผนโบราณ. ใน

การพัฒนาสมุนไพรไทยด้านสาธารณสุขสมัยกรุงรัตนโกสินทร์. หน้า 1-3.

กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2525.

ยอร์ช ฮอร์ส เฟลด์ส. หมอเฮาส์ในรัชกาลที่ 4 (Samuel Reynolds House of

Siam). พระนคร: กองคริสเตียนศึกษาสภาคริสตจักรในประเทศไทย, 2504.

รอง ศยามานนท์. วิทยานิพนธ์ เรื่องมหาวิทยาลัยและความมั่นคงของประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2503.

ลี้นี้ หะวานนท์. การศึกษาเกี่ยวกับสังคมไทยก่อนสมัยปฏิรูปการศึกษา : วิเคราะห์จากศิลาจารึกหลักที่ 1 และกฎหมายตรา 3 ดวง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

วรวิทย์ วศิณรกร. การศึกษาของไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสารมวลชน, 2519.

วิวัฒน์ไชย ไชยยันต์, พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า. วิวัฒน์ไชยอนุสรณ์ พระนคร :

ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2504. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิวัฒน์ไชย ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันเสาร์ที่ 1 เมษายน พุทธศักราช 2504).

วุฒิชัย มูลศิลป์. การปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลที่ 5. พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมนักศึกษาศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2516.

ศุภชัย ยาวะประภาษ. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. ใน หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์กับนักบริหารในทศวรรษหน้า.

กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสหายบลิ๊อคและการพิมพ์, 2528.

สมุดสถิติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2530. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

ลีปพนธ์ เกตุทัต และคนอื่น ๆ. รายงานการวิจัยเรื่องระบบอุดมศึกษาไทย.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522.

สุจริต ถาวรสุข. พระประวัติและงานเล่ม 2 ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา-ดำรงราชานุภาพ. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2508.

อนันต์ ศรีโสภณ. การวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย. (Goal

Analysis of University in Thailand). กรุงเทพมหานคร:

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนของคณะอักษรศาสตร์. ใน

อักษรปริทัศน์. หน้า 7-33. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, 2529.

อังคณาวัชรีย์, หลวง. การก่อตั้งคณะรัฐศาสตร์ยุคล่าสุด. ใน รัฐศาสตร์ประกาศวงศ์: ที่ระลีกรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 9. พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2511.

เอกรินทร์ สายฟ้าและคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง คุณภาพบัณฑิตและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพบัณฑิตคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2531.

ข. บทความในวารสาร

ชูป กาญจนประกร. รัฐประศาสนศาสตร์สหภาพ. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ 1 (ตุลาคม 2503): 190.

แถมสุข นุ่มนนท์. จอมพล ป. ฟื้นฟูสงครามกับการสร้างชาติไทย พ.ศ. 2481-2487. วารสารประวัติศาสตร์ 3 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2521): 17-29.

ไทยใหม่ (12 กันยายน 2487).

พิชชา (นามแฝง). พิชชาพาตระเวณกระทรวงศึกษาธิการ. สยามรัฐ (3 สิงหาคม 2519): 5.

พรเพ็ญ อันตระกูล. ประเทศไทยกับความเคลื่อนไหวของภูมิภาคเอเชีย ค.ศ. 1938-1941. วารสารธรรมศาสตร์ 9 (ตุลาคม - ธันวาคม 2522) : 22. อ้างถึงใน Kenneth P. London. "Siam" The New World of South East Asia. (Ed.) Lennox A. Mills Associates (Minneapolis : University of Minnesota Press, 1949), p.p. 248-249.

ศรีกรุง (6-23 กันยายน 2482).

ค. วิทยานิพนธ์

จินดา ยัญทิพย์. ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา กับแบบการเรียนของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

- จินดา ยัญทิพย์. ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษากับแบบการเรียนของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528, อ้างถึงใน นางเยาว์ กาญจนจारी.
การพัฒนาอุดมศึกษา. วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ 3 (มกราคม 2512):
 10.
- ปรีดา ผูกพันธ์. นโยบายต่างประเทศของไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2473-2488.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516, อ้างถึงใน
Donald E. Nuechterlein. Thailand and the Struggle for
Southeast Asia. New York: Cornell University Press, 1965.
 p. 42.
- ยุวดี ตปนิยากร. วิวัฒนาการของการแพทย์ไทยตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย, 2525.
- สมโชค สวัสดิรักษ์. ความสัมพันธ์ทางทหารระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในสงครามมหาเอเซียบูรพา
พ.ศ. 2484-2488. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2524.
- สมพงษ์ สิงหะพล. แนวความคิดทางด้านปรัชญาการศึกษา ของนักศึกษามหาวิทยาลัยครูในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2523.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. นโยบายการจัดการศึกษาของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร,
 2512.
- อุบล จิระสวัสดิ์. สภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยในระหว่าง
สงครามโลกครั้งที่สอง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2516.

2.2 ภาษาอังกฤษ

Announcement Faculty of Medicine Chulalongkorana University.

Daily mail press Bangkok (1932 - 1933): 31,52.

Blount, Bertha. McFarland of Siam. New York: Vantage Press Inc,
1958.

Schedule of Examinations to be held at the Royal Medical College,
Wang Lang. ใน ศิริราชร้อยปี. หน้า 51. กรุงเทพมหานคร: คณะแพทย-
ศาสตร์ศิริราชพยาบาล, 2531.

The Bangkok Recorder 1 (มิถุนายน จ.ศ. 1227, พ.ศ. 2408): 37-38.

Weekly Lecture-hours during the 2 nd. term, B.E. 2468 Arts and
Science Section. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
(อัครลำเนา).

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 หลักสูตรรัฐศาสตร์ในสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2442¹

หลักสูตรขั้นต้น (ชั้นเสมียนเอก)	หลักสูตรชั้นกลาง (ชั้นนักเรียนปกครอง)
<ol style="list-style-type: none"> 1. วิชาเสมียน 2. วิชาภูมิศาสตร์ 3. วิชาแผนที่ 4. ฝึกงาน (กับแผนการต่าง ๆ ในกระทรวงมหาดไทย) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิชาสารบรรณ 2. วิชาเสมียน 3. วิชากฎหมาย 4. วิชาระเบียบข้าราชการ 5. การฝึกงาน (วิชาการปกครองท้องที่ ณ มณฑลที่มีการสอนวิชานี้อยู่แล้ว ได้แก่ มณฑลพิษณุโลก และมณฑลอยุธยา หรือ ฝึกงานในกรมใดที่ต้องการที่จะรับตัวไว้รับราชการก็ได้)

¹พระยาราชเสนา (ศิริ เทพหัสดินทร์ ณ อยุธยา), "ต้นกำเนิดของคณะรัฐศาสตรศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," ใน รัฐศาสตร์ประกาศนบัตร : ที่ระลึกรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยครบรอบยี่สิบปี, หน้า 1-2. และพระยาสุนทรพิพิธ, "สิบประวัติรัฐศาสตร์," ใน มหาวิทยาลัยฉบับจุฬาลงกรณ์, หน้า 25-27.

ตารางที่ 2 หลักสูตรรัฐศาสตร์ในโรงเรียนมหาดเล็ก พ.ศ. 2445²

1. การเสมียน (ใช้แบบอนพิดหลวง)
2. วิชาเลขแลการบัญชี
3. นำที่มหาดเล็ก แลความรู้สามัญ เช่น พงษาวดารแลภูมิศาสตร์เป็นต้น
4. การประพฤติดัว (ธรรมจริยา)
5. การรักษาทัว (ศุขวิทยา)
6. การทหาร (เรียนที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจภูธร)
7. ทำแผนที่
8. การเดินทาง
9. ระเบียบการปกครอง

แต่ไกเรียนพิเศษจัดการสอนตามกระแสพระบรมราชโองการโดยเฉพาะ
เช่น สอนภาษาบาฬีแลภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

²ระเบียบการโรงเรียนมหาดเล็ก, รัตนโกสินทร์ศก 124, พิมพ์ครั้งแรก

ตารางที่ 3 หลักสูตรวิชารัฐศาสตร์ ในโรงเรียนมหาดเล็ก พ.ศ. 2445^๓

หลักสูตรภาคที่ 1	หลักสูตรภาคที่ 2	หลักสูตรภาคที่ 3
1. วิชาสามัญนอก	1. วิชามหาดเล็กทั่วไป	1. วิชาการของกระทรวงที่ต้องการ
2. วิชาอักษรศาสตร์	2. วิชามหาดเล็กรายงาน	2. การฝึกพิเศษ ได้แก่
3. วิชาคำนวณ	3. วิชาศีลธรรมจรจวา	- ฝึกเดินทางไกล
4. วิชาภาษาไทย	4. วิชาบรรณรักษ์	- ฝึกกระโดดเครื่องกีดขวาง
5. วิชาภาษาอังกฤษ	5. วิชาเลขานุการ	- ฝึกขี่ม้า
6. วิชามหาดเล็ก	6. วิชาสามัญตรา	- ฝึกวิชาทหาร เช่นยิงปืน
7. วิชาพงศาวดาร	7. วิชาสารบรรณ	- ฝึกความกล้าหาญ
8. วิชาภูมิศาสตร์สากล	8. วิชาการบริหาร	- ฝึกการรักษาความสะอาด
9. ศุขวิทยา		- ฝึกการอยู่เวรยาม
10. วิชากฎหมายแพ่งและอาญา		- ฝึกวิชาสำรวจแผนที่
11. วิชาแผนที่และสำรวจ		- ฝึกวิชาตำรวจ
12. วิชาทหาร		
13. วิชาหน้าที่อัยการ		
14. วิชาหน้าที่ราชทัณฑ์		
15. วิชาหน้าที่อำเภอ		

^๓พระยาราชนา (ศิริ เทนหัสดินทร์ ณ อยุธยา), "ต้นกำเนิดของคณะรัฐประศาสนศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," ใน รัฐศาสตร์ประกาศพงศ์ : ที่ระลึกรัฐศาสตร์จุฬาฯ ยุคหลังครบรอบยี่สิบปี, หน้า 2-5.

ตารางที่ 4 หลักสูตรสำหรับสอบวิชาเสมียนเอก โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2453⁴

1. อ่าน คือ อ่านหนังสือราชการตลอดจนโคลง ฉันท์ ให้ถุกวรรคตอนแลอักขระ คือ อ ย่า เอ า ร เ ป น ล เ ป น ต ้น แลอ่านหนังสือโบราณซึ่งเขียนกระดาดขเหนลาหรือสมุดไทยได้ความ แลอ่านร่างหวัดที่มีลละลวงกาได้
2. เขียน เขียนลายมือหวัด ลายมือบรรจง ด้วยเส้นหมึก เขียนร่างหวัด คือ เขียนเอาเร็วเข้าว่า รู้จักละอักษรซึ่งไม่จำต้องเขียน ร่างดีดนิมพ์เร็วกว่า 30 คำต่อนาที เขียนเร็วแลดีดนิมพ์นี้ ถ้าเขียนชอตแอนด์ได้ สอบชอตแอนต์อย่างเดี่ยวเป็นแทนได้เขียนตามคำบอกให้ถุกวรรคถุกอักษร ตามที่ใช้ในราชการโดยสามัญ
3. คิด คิดร้อยความ หรือคิดกระทงแกลง คือ เก็บความจากหนังสือหลายฉบับ เรียบเรียงลำดับเข้าเป็นเรื่องให้ถุกอย่างหนึ่ง คิดทูลลอง คือคิดแต่ใจความในหนังสือสำหรับเสนอผู้ใหญ่ให้ได้ใจความให้หมด ไม่ให้เสียเวลา
4. ทวน ทวนจดหมาย ซึ่งผู้อื่นเขียนอย่างหนึ่ง ทวนหนังสือผิดวรรค ผิดคำ ผิดอักษร ให้ถุกอย่างหนึ่ง
5. แต่ง แต่งจดหมายอย่างหนึ่ง แต่งโคลงหรือฉันท์ หรือกลอนตามถนัดตามเนื้อเรื่องที่จะบอกให้แต่งอย่างหนึ่ง แต่งรายงานการอย่างใดที่สั่งให้ไปตรวจอย่างหนึ่ง จดคำให้การอย่างหนึ่ง แต่งโทรเลขอย่างหนึ่ง
6. เลข ตั้งแต่มาตราวิธีขึ้นไปจนเศษส่วนเศษสิบ คิดเหลี่ยมตารางแลเหลี่ยมลูกบาทได้ บัญชีรับเงิน จ่ายเงิน ที่เรียกว่าบัญชีรายวันเงินสดอย่างหนึ่ง
7. บัญชีหนังสือ คือ วิธีที่จะเข้าเรื่องเก็บตลอดจนทำอินเดกซ์

⁴"ประกาศตั้งหลักสูตรโรงเรียนข้าราชการพลเรือน." ราชกิจจานุเบกษา 28(11 สิงหาคม ร.ศ. 130) : 191.

ตารางที่ 4 (ต่อ)

8. ราชาศัพท์ คือ ศัพท์ที่ต้องพูดต้องเขียนต่างกันตามชนิดบุคคลสอบเฉพาะที่ต้องใช้โดยมาก ศัพท์ที่ไม่ต้องใช้โดยมากไม่ต้องสอบ

9. ภูมิศาสตร์เมืองไทย ให้รู้ประเทศที่ติดต่อกับเมืองไทย รู้ชื่อแม่น้ำแลภูมิแผนที่เมืองไทย ชื่อมณฑล ชื่อเมือง ชื่ออำเภอ จนสอบได้ดังนี้ คือว่า ถ้าจะให้ไปเมืองขอนแก่น จากกรุงเทพฯ จะเดินทางไหนอาจจะบอกได้

10. จรรยา แต่งหนังสืออธิบายสุภาษิตที่จะถามได้

หลักสูตรสำหรับสอนวิชาขึ้นสำรองนายเวร

1. วิชาขึ้นเสมียนเอก (ตามหลักสูตรเสมียนเอก)
2. สากลภูมิศาสตร์
3. พงษาวดารสยาม
4. ระเบียบวิธีปกครองกรุงสยาม
5. กฎหมายปกครอง
6. กฎหมายอรรถคดี
7. กฎหมายระหว่างประเทศ
8. วิชาชี้อาการ
9. วิธีทำแผนที่
10. ฝึกหัดวิธีทหาร แลการเดินทาง

ตารางที่ 5 หลักสูตรแผนกการปกครองโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระพุทธศักราช 2456^๕

1. วิชาชั้นเสมียนเอก (ตามหลักสูตรเสมียนเอกของสภาจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน)
2. สากภูมิศาสตร์
3. พงษาวดารสยาม
4. ระเบียบการปกครองกรุงสยาม
5. กฎหมายปกครอง
6. กฎหมายอรรถคดี
7. กฎหมายระหว่างประเทศ
8. วิธีภาษีอากร
9. วิธีทำแผนที่
10. ฝึกหัดวิธีทหาร แลการเดินทาง
11. ศุขวิทยา
12. ภาษาต่างประเทศภาษาใดภาษาหนึ่ง เช่น ภาษาอังกฤษ

^๕"ร่างระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แผนกการปกครอง พระพุทธศักราช 2456," เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จ. 3.2/6 ส. (พิมพ์ติด).

ตารางที่ 6 หลักสูตรวิชาเสมียนเอก โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พุทธศักราช 2457^๕

1. อ่าน คือ อ่านหนังสือตลอดจนโคลงฉันท์ ให้ถุกวรรคตอน และอักขระอย่าให้ผิด ร กับ ล เป็นต้น อ่านหนังสือโบราณ ซึ่งเขียนกระดาดเพลาหรือสมุดไทยได้ความ และอ่านร่างหวัดที่มี ละ และ วงกา ได้
2. เขียน ลายมือหวัด ลายมือบรรจงด้วยเส้นหมึก เขียนร่างหวัด คือเขียนเอาเร็วเข้าว่า รู้จักละอักษรซึ่งไม่จำเป็นต้องเขียนในร่าง ตัดนิมน์เร็วกว่า 30 คำต่อหน้าที เขียนเร็วและตัดนิมน์นี้ ถ้าเขียนชวะเลขได้ สอบชวะเลขอย่างเดี่ยวเป็นแทนได้ เขียนตามคำบอกให้ถุกวรรคถุกอักขระตามที่ใช้ในราชการโดยสามัญ
3. คัด คัดร้อยความ หรือคัดกระทองแกลง คือ เก็บความจากหนังสือหลายฉบับเรียบเรียงลำดับเข้าเป็นเรื่องให้ถุกอย่างหนึ่ง คัดทูลลง คือ คัดแต่ใจความในหนังสือสำหรับเสนอให้ผู้ใหญ่ให้ได้ใจความให้หมด ไม่ให้เสียเวลาอ่านมากอย่างหนึ่ง
4. ทาน ทานจดหมาย ซึ่งผู้อื่นเขียนอย่างหนึ่ง ทานหนังสือผิดวรรค ผิดคำ ผิดอักษรให้ถุกอย่างหนึ่ง
5. แต่ง แต่งจดหมายส่วนตัว และจดหมายราชการ ทั้งจดหมายที่เป็นกิจธุระ การงานอย่างหนึ่ง แต่งรายงานการอย่างใดอย่างหนึ่งที่สั่งให้ไปตรวจอย่างหนึ่ง จดคำให้การอย่างหนึ่ง แต่งโทรเลขอย่างหนึ่ง
6. เลข ตั้งแต่มাত্রาวีรขึ้นไปจนเศษส่วนเศษสิบ คิดเหลี่ยมตารางและเหลี่ยมลูกบาศได้ บัญชีรับเงินจ่ายเงินที่เรียกว่าบัญชีเงินสดอย่างหนึ่ง

^๕"หลักสูตรวิชาเสมียนเอก," ใน "การสอนวิชาเสมียนเอกเรื่องหลักสูตร การจัดสอนและสอบวิชาเสมียนเอกของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2456)," เอกสารจากหอประวัติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จ. 3.2/2. (นิมน์ติด).

ตารางที่ 6 (ต่อ)

7. บัญชีหนังสือ คือ วิธีที่จะเข้าเรื่องเก็บ ตลอดจนสารบาณ
8. ราชาคันท์ คือ คันท์ที่ต้องผูกต้องเขียนต่างกัน ตามชนิดของบุคคล
สอบเฉพาะที่ต้องใช้โดยมาก คันท์ที่ไม่ต้องใช้โดยมากไม่ต้องสอบ
9. ภูมิศาสตร์ ให้รู้ประเทศที่ติดต่อและเกี่ยวข้องกับเมืองไทย รู้การปกครอง
และการค้าขายตามสมควรแก่ความสำคัญในการที่เกี่ยวข้อติดต่อกัน ในส่วนประเทศสยาม
ให้รู้ชื่อแม่น้ำ ภูเขา และภูมิประเทศตามแผนที่ในส่วนที่สำคัญเช่นกัน จนสอบได้ว่า ถ้าจะ
ให้ไปเมืองขอนแก่น จากกรุงเทพฯ จะเดินทางไหนก็บอกถูก เป็นต้น
10. พงษาวดาร รุ่งงษาวดารสยามในส่วนสำคัญให้แม่นยำ ถ้ารุ่งงษาวดาร
โลกโดยสังเขปด้วย จะได้คะแนนแถมในการสอบเป็นพิเศษ
11. วิทยาศาสตร์เบื้องต้น ฟิสิกส์ โอปติคส์ หรือคหวิทยา หรือฟิสิกส์เทียบเสมอ
หลักสูตรกรมศึกษาธิการ เพียงมัธยมปีที่ 6 แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง
12. จรรยา ให้รู้หน้าที่พลเมือง ให้รู้ดำรงตน
ถ้ารู้ภาษาต่างประเทศ หรือภาษาโบราณ ที่เป็นประโยชน์ในราชการ ให้คะแนน
แถมเป็นพิเศษ

ตารางที่ 7 หลักสูตรชั้นประกาศนียบัตร โรงเรียนแผนกรัฐประศาสนศึกษา พุทธศักราช 2459⁷

ภาค 1 ตอน 1	ภาค 1 ตอน 2	ภาค 2 ตอน 1 แผนกปกครอง	ภาค 2 ตอน 2 แผนกปกครอง	ภาค 2 ตอน 1 แผนกสรรพากร	ภาค 2 ตอน 2 แผนกสรรพากร
<u>หมวดภาษา</u> 1. วิชาภาษาไทย 2. วิชาภาษาอังกฤษ <u>หมวดวิทยา</u> 1. ภูมิศาสตร์ 2. พระราชพงษาวดารสยาม 3. ศุขวิทยาและอนามัย 4. แผนที่ <u>หมวดปกครอง</u> ระเบียบการปกครองกรุงสยาม ก. รัฐบาลกลาง ข. ปกครองท้องถิ่น ค. การทะเบียน <u>หมวดกฎหมาย</u> 1. กฎหมายลักษณะอาญา 2. มุขคดีสัญญา	<u>หมวดภาษา</u> 1. วิชาภาษาไทย 2. วิชาภาษาอังกฤษ <u>หมวดวิทยา</u> 1. ภูมิศาสตร์ 2. พระราชพงษาวดารสยาม 3. ศุขวิทยาและอนามัย 4. แผนที่ <u>หมวดปกครอง</u> การสรรพากร ก. ตำแหน่งราชการในกอง บัญชาการกรมสรรพากร และตามท้องที่ ข. พระราชบัญญัติภาษีอากร ค. อำนาจแห่งพระราชบัญญัติ ง. ภาษี <u>หมวดกฎหมาย</u> กฎหมายลักษณะอาญา	<u>หมวดภาษา</u> 1. วิชาภาษาไทย 2. วิชาภาษาอังกฤษ <u>หมวดวิทยา</u> 1. พระราชพงษาวดารสยาม 2. ภาษี-ดับบลเอนเทรี (Dubble Entry) <u>หมวดปกครอง</u> ระเบียบราชการอำเภอ <u>หมวดกฎหมาย</u> 1. กฎหมายที่ดิน 2. ผิดสิทธิ 3. สัญญาบางลักษณะ 4. ธรรมเนียมระหว่างประเทศ แผนกบุคคล	ผักไห้วเมือง	<u>หมวดภาษา</u> 1. วิชาภาษาไทย 2. วิชาภาษาอังกฤษ <u>หมวดวิทยา</u> 1. พระราชพงษาวดารสยาม 2. ภาษี-ดับบลเอนเทรี (Dubble Entry) 3. เมลเรชั่น <u>หมวดปกครอง</u> 1. การสรรพากร 2. สิทธิภาษีอากร <u>หมวดกฎหมาย</u> กฎหมายที่ดิน	ผักไห้วกรม สรรพากร

⁷"ระเบียบการโรงเรียนแผนกรัฐประศาสนศึกษา โรงเรียนข้าราชการพลเรือน
 ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2459)," เอกสารจากหอประวัติ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จ. 3.2/15 (ส). (พิมพ์ตัด).

ตารางที่ 8 หลักสูตรรัฐประศาสนบัณฑิต โรงเรียนพเนจรรัฐประศาสนศึกษา
พุทธศักราช 2459^๕

ภาค 1	ภาค 2
<p><u>หมวดปกครอง</u></p> <p>1. พงษาวดารระเบียบการปกครอง กรุงสยาม</p> <p>2. ปกครองต่างประเทศ</p> <p><u>หมวดธรรมศาสตร์</u></p> <p>ธรรมศาสตร์</p> <p>ก. กฎหมายและสิทธิ</p> <p>ข. กฎหมายแพ่งคดีระหว่างบุคคล</p> <p>ค. กฎหมายแพ่งคดีเมือง</p> <p>ง. ธรรมะระหว่างประเทศ</p> <p>จ. การใช้กฎหมาย</p>	<p><u>หมวดอิคอนอมิกส์ (Economics)</u></p> <p>1. หลักวิชาอิคอนอมิกส์ (Economics)</p> <p>2. ทฤษฎีแผ่นดิน</p> <p><u>หมวดวิชาเลือก</u></p> <p>1. สากประวัติ</p> <p>ก. โบราณประวัติ (Ancient History)</p> <p>ข. มัชยมประวัติ (Medieval History)</p> <p>ค. ปัจจุบันประวัติ (Modern History)</p> <p>2. ภาษาต่างประเทศ</p> <p>ก. ภาษาอังกฤษ</p> <p>ข. ภาษาฝรั่งเศส</p> <p>ค. ภาษาเยอรมัน</p>

^๕"ระเบียบการโรงเรียนพเนจรรัฐประศาสนศึกษา โรงเรียนข้าราชการพลเรือน
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2459)," เอกสารจากหอประวัติ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จ. 3.2/15 (ส.). (พิมพ์ตัด).

ตารางที่ 9 หลักการและรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2463⁹

หมวดภาษาและการเลขานุกร	หมวดปกครอง	หมวดการสรรพากรและการเงิน	หมวดวิทยา	หมวดกฎหมาย
1. หนังสือไทย	1. การปกครองของรัฐบาลกลาง	1. การบัญชีสรรพากร	1. ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์	1. ธรรมศาสตร์
2. ภาษาอังกฤษ	2. การปกครองท้องถิ่น	2. การสรรพากรทั่วไป	2. ธรรมระหว่างประเทศ	2. กฎหมายอาญา
3. การเลขานุกร	3. การปกครองทั่วไป	3. ธนการและการบัญชีเงิน	3. ศุขวิทยาและอนามัย	3. กฎหมายที่ดิน
	4. การปกครองแผนกคดี	4. การเงินแผ่นดิน		4. กฎหมายนิติสิทธิ์
	5. การปกครองแผนกทะเบียน			5. กฎหมายสัญญา
	6. การปกครองแผนกการสรรพากร			- มุลคดีสัญญา - สัญญาบางลักษณะ

⁹ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ระเบียบการคณะรัฐประศาสนศาสตร์ พ.ศ. 2463 (พระนคร : ม.ป.ท., 2463), หน้า 19-36, และ "ระเบียบข้อบังคับและตารางสอบคณะรัฐประศาสนศาสตร์ (27 พฤษภาคม - 26 มกราคม พ.ศ. 2463)," เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จ. 5/17. (พิมพ์ดีด).

ตารางที่ 10 หลักสูตรคณะรัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2465¹⁰

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3
<u>หมวดการเลขานุกร</u> - หลักการเลขานุกร - หลักหนังสือไทย - เรียงความ หัวข้อจรรยา <u>หมวดภาษาอังกฤษ</u> - Handwriting - Translation and Paraphrasing - Composition - Dictation - Reading and Conversation - Grammar - Meanings <u>หมวดการปกครอง</u> - การปกครอง	<u>หมวดการเลขานุกร</u> - หลักการเลขานุกร - แต่งรายงาน - แต่งโทรเลข - แต่งจดหมาย - แต่งโคลงกลอน <u>หมวดภาษาอังกฤษ</u> - Dictation - Grammar - Meanings - Reading <u>หมวดปกครอง</u> - การปกครอง <u>หมวดประวัติศาสตร์และ</u> <u>การเงิน</u> - ประวัติศาสตร์ - ประวัติการปกครอง	<u>หมวดการเลขานุกร</u> - แต่งรายงาน - แต่งโทรเลข - แต่งจดหมาย - คัดบรรทึก - แต่งโคลงกลอน - นิพนธ์ิต <u>หมวดภาษาอังกฤษ</u> - Composition - Dictation - Paraphrasing - Reading and Conversation - Grammar <u>หมวดปกครอง</u> - การปกครอง 1 - การปกครอง 2

¹⁰"การสอบไล่ประโยคคณะรัฐประศาสนศาสตร์ ชั้น 1, 2, 3 ประจำปี พ.ศ. 2465," ใน "บัญชีคะแนนการสอบไล่และกรรมการสอบไล่คณะรัฐประศาสนศาสตร์ พ.ศ. 2465 (18 พฤษภาคม - 18 มิถุนายน 2466)," เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จ. 5/35. (นิพนธ์ิต).

ตารางที่ 10 (ต่อ)

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3
<p><u>หมวดประวัติศาสตร์และ</u> <u>การเงิน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ประวัติศาสตร์ - สุขวิทยา <p><u>หมวดกฎหมาย</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - กฎหมายอาญา - หลักสัญญา - แผนที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - สากลประวัติ - การเงินแผ่นดิน - บัญชีสรรพากร - สุขวิทยา <p><u>หมวดกฎหมาย</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - วิธิพิจารณาอาญา - ลักษณะผิดสิทธิ์ - กฎหมายอาญา 	<p><u>หมวดประวัติศาสตร์และ</u> <u>การเงิน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ประวัติศาสตร์ - ประวัติการปกครอง - สากลประวัติ - การเงินแผ่นดิน - ธนการ <p><u>หมวดกฎหมาย</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ธรรมระหว่างประเทศ - กฎหมายที่ดิน - ธรรมศาสตร์ - สัญญาและซื้อขาย - ลักษณะเพยาน

ตารางที่ 11 หลักสูตรคณะรัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2471¹¹

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3
1. การเลขานุการ 2. ภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศส 3. การบัญชีและการคลัง 4. แผนที่และแผนผัง 5. สุขวิทยาและอนามัย 6. การปกครองรัฐบาลกลาง	1. ภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศส 2. การปกครองท้องถิ่น 3. ประมวลกฎหมายอาญา 4. การปกครองแผนกคดีส่วน อาญาและแพ่ง 5. การปกครองเกี่ยวแก่ แผนกคลังและสรรพากร 6. ลักษณะสัญญา 7. กฎหมายทรัพย์สินและที่ดิน 8. ประมวลกฎหมายแพ่ง 9. การบัญชีแบงก์และสหกรณ์	1. การปกครองแผนกคดีอาญา และแพ่ง 2. กฎหมายวิธีพิจารณาและ ลักษณะพยาน 3. ธรรมระวางประเทศ และธรรมศาสตร์ 4. การปกครองแผนกทะเบียน 5. การปกครองเกี่ยวแก่ แผนกทหาร 6. การปกครองเกี่ยวแก่ แผนกพาณิชย์และคมนาคม 7. การปกครองเกี่ยวแก่ แผนกเกษตร 8. การปกครองเกี่ยวแก่ แผนกกรรมการ 9. การปกครองเกี่ยวแก่ ระเบียบการใช้แบบพิมพ์ 10. การปกครองทั่วไป

¹¹ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ระเบียบการคณะรัฐประศาสนศาสตร์ พ.ศ. 2471 พิมพ์ครั้งที่ 2 (พระนคร : โรงพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์, 2471), หน้า 17-19.

ตารางที่ 12. หลักสูตรและรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2475 และ พ.ศ. 2476¹²

หลักสูตรภาคหนึ่ง	หลักสูตรภาคสอง	หลักสูตรภาคสาม	หลักสูตรภาคสี่	หลักสูตรภาคห้า	หลักสูตรภาคหก
1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (ธรรมศาสตร์)	1. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทวิญญ์	1. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้	1. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิตินิติเดิและหัด ตัวเงิน	1. ลัทธิเศรษฐกิจ	1. กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง
2. ธรรมเนียมศาลยุติธรรม	2. กฎหมายอาญา	2. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการประกันด้วยบุคคลและทวิญญ์	2. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท สมาคม	2. เศรษฐศาสตร์	2. กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล
3. กฎหมายรัฐธรรมนูญ	3. วิธีพิจารณาความอาญา	3. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขายแลกเปลี่ยน ให้	3. วิธีพิจารณาความแพ่ง	3. กฎหมายการคลัง	3. กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา
4. กฎหมายการเลือกตั้ง		4. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าทวิญญ์ เช่าเรือ จ้างแรงงาน จ้างทำของ วันพร	4. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดก		4. กฎหมายปกครอง
5. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล		5. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยขิมฝากทวิญญ์ เก็บของในคลังสินค้า ปราณีประยอม การพนันและขั้นตอน	5. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดก		5. ระเบียบวิธีปฏิบัติราชการรอง ทะบางเมือง
		6. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทนนายหน้าจัดการงานนอกสั่ง	6. กฎหมายลักษณะล้มละลาย		

¹² "พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พุทธศักราช 2476," ในประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 46 (ร.ศ. 152), หน้า 713-714, และ "หลักสูตรวิชาที่สอนในแผนกรัฐศาสตร์ชั้นปีที่ 1 และ 2 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2475 และ 2476," ใน "เรื่องมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขอทะเบียนนักเรียนคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และขอทราบหลักการเทียบวิชา 11 มิถุนายน-30 มีนาคม พ.ศ. 2477," เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จ. 5/109. (พิมพ์ติด).

ตารางที่ 13 หลักสูตรแพทยศาสตร์ โรงเรียนแพทย์แห่งแรก พุทธศักราช 2433¹⁹

หลักสูตรวิชาแพทย์แผนปัจจุบัน	หลักสูตรวิชาแพทย์ไทย
1. สรีรศาสตร์ (กายวิภาคศาสตร์)	1. สรรพคุณยาแก้โรค
2. ปราณธรรมคุณศาสตร์ (สรีรวิทยา)	2. ธาตุอภินิหาร อสุรินทญาณ สूरียคตีดำเนิน
3. ผ่าตัดและการรักษาแผล	3. สมุฏฐานวินิจฉัย
4. ผสมยาและใช้ยา	4. ลักษณะโรคอุจจาระธาตุและวิธีใช้ยา ตามอาการ
5. ตรวจไข้และรักษาไข้ต่าง ๆ	5. ลักษณะอาการโรค
6. ครอบรักษา	6. วิธีใช้ยาแก้โรค

¹⁹"แจ้งความกระทรวงธรรมการ แผนกรมพยาบาล," ราชกิจจานุเบกษา

ตารางที่ 14 หลักสูตรแพทยศาสตร์ โรงเรียนแพทย์แห่งแรก พุทธศักราช 2433¹⁴

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3
1. สรีรศาสตร์ (กายวิภาคศาสตร์) 2. ปรัชญธรรมคุณศาสตร์ (สรีรวิทยา) 3. ผ่าตัด 4. สรรพคุณยา 5. ครรภานุเคราะห์ (สูติกรรม) 6. การตรวจใช้ในโรงคนไข้ 7. การผ่าศพ	1. ระบายศาสตร์ (เคมี)	วิชาแพทย์ไทย* - ธาตุวินิจฉัย - สมุฏฐานวินิจฉัย - ธาตุอภิธาน - อสุรินทญาณธาตุ - ปฐมจินดา - โรคนยา - วิชาหมอนวด

¹⁴"การตั้งโรงเรียนแพทย์แห่งแรกและการศึกษาแพทย์," ใน ศิริราชร้อยปี
 (กรุงเทพมหานคร : คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, 2531), หน้า 29-30.

*วิชาแพทย์ไทย เริ่มเรียนในปี พ.ศ. 2435.

ตารางที่ 15 หลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาแพทย์ระยะแรก ปีพุทธศักราช 2432-2435¹⁵

ระยะที่ 1	แพทย์แผนปัจจุบัน	แพทย์แผนโบราณ
พ.ศ.2432-2435	เคมี กายวิภาคศาสตร์ สรีรวิทยา ผ่าศพ สรรพคุณยา	ผ่าตัด เข้าเฝือก ตรวจไข้ करणาคเคราะห์ อายุรศาสตร์
		ไม่มี

ตารางที่ 16 หลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาแพทย์ระยะแรก ปีพุทธศักราช 2439-2441¹⁶

ระยะที่ 2	แพทย์แผนปัจจุบัน	แพทย์แผนโบราณ
พ.ศ.2439-2441	เคมี กายวิภาคศาสตร์ สรีรวิทยา ผ่าศพ พยาธิวิทยา 2	คัลยศาสตร์ อายุรศาสตร์ करणาคเคราะห์ ตรวจไข้
		ธาตุวิจฉนัย สมุฏฐานวิจฉนัย ธาตุอภิถญาณ อสุรินทญาณธาตุ ปฐุมจินดา โรคยา

¹⁵ เวชชีสลิต ฉบับฉลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน,

ตารางที่ 17 หลักสูตรวิชาแพทย์โรงเรียนราชแพทยาลัย ร.ศ.119 (พุทธศักราช 2443)¹⁷

วิชาสอนหนังสือ อังกฤษ	วิชาแพทย์ฝรั่ง	วิชาแพทย์ไทย
1. เขียน 2. อ่าน 3. แปล 4. คิดคำนวณเลข	1. เซอร์เยอรี คัลยรแพทยธรรม คือ วิธีผ่าตัด เย็บแลรักษาบาดแผลต่าง ๆ 2. แปรกตืออฟเมติซัน แพทย์ลักษณะ คือ วิธี ตรวจใช้แลรักษาใช้ 3. มอตเรียเมติกา เกสซ์วัตถุ คือ วิธีผสมยาแล ใช้ยา 4. นิซึโอโลยี ปราณีธรรมคณศาสตร์ คือวิชาสอน เครื่องในกายที่เปนอยู่ 5. อานาโตมี คือ ศรีศาสตร์ ลักษณะร่างกาย เปนส่วนทางวิชา 6. ออฟสเตรติกส์ ครรภรักษา 7. เมกิเคอลเคมมิสตรี้ เกสซ์สายศาสตร์ คือ วิชาว่าด้วยธาตุต่าง ๆ ในทางแพทย์ 8. โบตานี นิชนศาสตร์	1. ลักษณะตรวจไข้ แลรักษาไข้ 2. ลักษณะปรุงยา แลใช้ยา 3. ลักษณะवाद

¹⁷ประกาศกรมศึกษาธิการ เรื่อง "แจ้งความการเล่าเรียนวิชาแพทย์ ๗ วันที่
8 มีนาคม รัตนโกสินทร ศก 119," หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ที่ 14/605.

ตารางที่ 18 หลักสูตรแพทยศาสตร์ โรงเรียนราชแพทยาลัย ปีพุทธศักราช 2446-2450^{1a}

หลักสูตรวิชาสามัญ	หลักสูตรแพทย์ชั้นปี 1, 2, 3 หลักสูตรแพทย์แผนปัจจุบัน	หลักสูตรแพทย์ แผนโบราณ	หลักสูตรวิชาแพทย์ ชั้นฝึกหัด
1. อังกฤษ (English) 2. มาตรา 3. จรรยาแพทย์ 4. เคมี (Chemistry) 5. ฟิสิกส์ (Physics) 6. พฤกษศาสตร์ (Botany) 7. สุขวิทยา (Public Health)	1. กายวิภาคศาสตร์ (Anatomy) 2. สรีรวิทยา (Physiology) 3. ผ่าศพ 4. สรรพคุณยา (Materia Medica) 5. ตรวจไข้ (Practice of Medicine) 6. ครรภานุเคราะห์ (Obstetrics) 7. อายุรศาสตร์ (Practice of Medicine) 8. ศัลยศาสตร์ (Surgery) 9. ผสมยา (Materia Medica) 10. ทอกซิโกโลยี (Toxicology) 11. แบคทีเรีย (Bacteriology)	ไม่ทราบรายละเอียด เข้าใจว่าเรียน เหมือนเดิม	1. <u>แผนกโอสถ</u> ให้มีความชำนาญ ในการใช้ยา ทั้งยาไทยและ ยาฝรั่ง 2. <u>แผนกพยาบาล</u> - ให้เป็นผู้ช่วยแพทย์ และให้ชำนาญใน การผ่าตัด การทำ คลอดและปลูกฝี - ฝึกฝนให้ชำนาญใน โรคต่อไปนี้ ไม่น้อยกว่า 2 โรค คือ - ไข้พิษ - โรคบิด - อหิวาตกโรค - เหน็บชา - กาฬโรค - โรคอื่นที่ให้เลือก ฝึกหัดให้ชำนาญ โดยไม่บังคับ

ตารางที่ 18 (ต่อ)

หลักสูตรวิชาสามัญ	หลักสูตรแพทย์ชั้นปี 1, 2, 3 หลักสูตรแพทย์แผนปัจจุบัน	หลักสูตรแพทย์ แผนโบราณ	หลักสูตรวิชาแพทย์ ชั้นฝึกหัด
			ก. อวัยวะภายใน พิกการ เช่น หัวใจพิกการ ข. โรคที่มีสาเหตุ มาจากโลหิต ค. โรคผิวหนัง เช่น โรคมะเร็ง คุรราต กามโรค เป็นต้น ง. โรคเข้ากระดูก เช่น ลงแดง อัจจาระธาตุ เป็นต้น จ. โรคเส้นประสาท เช่น อัมพาต ลัมเบียต เป็นต้น 3. <u>แผนกตรวจการ</u>

¹⁰ เวชนิสลิต ฉบับฉลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482, และ คำสั่งกรมศึกษาธิการ "เรื่องตั้งหลักสูตรวิชาแพทย์ชั้นฝึกหัด
(22 มกราคม ร.ศ. 125)," หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศร. 60/60.

ตารางที่ 19 หลักสูตรแพทย์ประกาศนียบัตร หลักสูตร 4 ปี โรงเรียนราชแพทยาลัย
ปีพุทธศักราช 2448^๑

หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 1	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 2	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 3	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 4
1. อังกฤษ (English)	1. อังกฤษ (English)	1. อังกฤษ (English)	1. <u>แผนกโอสถ</u> - ชำนาญการใช้ยา ไทยและยาฝรั่ง
2. มาตรการซึ่งตวง	2. มาตรการชั่งตวง	2. มาตรการซึ่งตวง	
3. ரசายนศาสตร์ (Chemistry)	3. ரசายนศาสตร์ (Chemistry)	3. ரசายนศาสตร์ (Chemistry)	2. <u>แผนกพยาบาล</u> - ชำนาญการผ่าตัด การทำคลอดและ ปลูกฝี
4. บอตานี (Botany)	4. ศุขวิทยา (Public Health)	4. ศุขวิทยา (Public Health)	- ชำนาญโรค 2 โรคในจำนวน 5 โรค คือ ไข้พิษ อหิวาตกโรค กาฬโรค โรคบิด และเห็บขา
5. ไฮยีน (Hygiene)	5. แอแนโตมี (Anatomy)	5. แอแนโตมี (Anatomy)	- ชำนาญโรคที่ไม่บังค้ำ ตั้งนี้
6. แอแนโตมี (Anatomy)	6. ฟิสิออโลยี (Physiology)	6. ฟิสิออโลยี (Physiology)	
7. ฟิสิออโลยี (Physiology)	7. สการวิทยา (Surgery)	7. สการวิทยา (Surgery)	
8. สการวิทยา (Surgery)	8. เซอเยอร์รี่ เลกเซอร์รี่ ด้วยวิธีผ่าตัด (Surgery)	8. เซอเยอร์รี่ เลกเซอร์รี่ ด้วยวิธีผ่าตัด (Surgery)	
	9. เซอเยอร์รี่ นักเรียน		

^๑"Schedule of Examinations to be held at the Royal Medical College, Wang Long," และ "ตารางสอนนักเรียนแพทย์ พ.ศ. 2448," ในคิริราช
ร้อยปี : ประวัติและวิวัฒนาการ, หน้า 51, 57 และคำสั่งกรมศึกษาธิการ "เรื่องตั้งหลักสูตร
วิชาแพทย์ชั้นฝึกหัด (22 มกราคม ร.ศ. 125)," หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ. 60/60.

ตารางที่ 19 (ต่อ)

หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 1	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 2	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 3	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 4
9. เซอเยอร์รี่ เลกเซอร์ด้วยวิธี ผ่าตัด (Surgery)	ฝึกหัดเอง(Surgery) 10. การตรวจคนไข้ (Practice of Medicine)	9. เซอเยอร์รี่ นักเรียน ฝึกหัดเอง (Surgery)	- อวัยวะภายในพิการ - โรคที่มีสาเหตุ มาจากโลหิต
10. เซอเยอร์รี่ นักเรียนฝึกหัดเอง (Surgery)	11. แบททีเรียเมดิกา (Materia Medica)	10. การตรวจคนไข้ (Practice of Medicine)	- โรคผิวหนัง - โรคเข้ากระดูก - โรคเส้นประสาท
11. การตรวจคนไข้ (Practice of Medicine)	12. ออบติเตตริก (Obstetrics)	11. แบททีเรียเมดิกา (Materia Medica)	3. <u>แผนกตรวจการ</u>
	13. แพรกทิสออฟเมดิซิน (Practice of Medicine)	12. ออบติเตตริก (Obstetrics)	
	14. ฟาร์มาซี(Pharmacy)	13. แพรกทิสออฟเมดิซิน (Practice of Medicine)	
	15. ทอกซิโกโลยี (Toxicology)	14. ฟาร์มาซี(Pharmacy)	
	16. โรคเส้นประสาท (Nervous Diseases)	15. ทอกซิโกโลยี (Toxicology)	
		16. โรคเส้นประสาท (Nervous Diseases)	

ตารางที่ 20 หลักสูตรแพทยศาสตร์ โรงเรียนราชแพทยาลัย พระพุทธศักราช 2450²⁰

หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 1	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 2	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 3	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 4
1. อังกฤษ (English)	1. อังกฤษ (English)	1. อังกฤษ (English)	1. กายวิภาคศาสตร์ (Anatomy)
2. มาตรา	2. เคมี (Chemistry)	2. กายวิภาคศาสตร์ (Anatomy)	2. จักษุวิทยา (Ophthalmology)
3. เคมี (Chemistry)	3. ฟิสิกส์ (Physics)	3. เภสัชกรรม (Pharmacy)	3. อายุรกรรม (ปฏิบัติ)
4. ฟิสิกส์ (Physics)	4. เภสัชกรรม (Pharmacy)	4. เภสัชศาสตร์ (Medical Chemistry)	4. ศัลยกรรม (ปฏิบัติ)
5. พฤกษศาสตร์ (Botany)	5. เภสัชวิทยา (Materia Medica)	5. ทอกซิกโกลยี (Toxicology)	5. สูติกรรม (ปฏิบัติ)
6. สุขวิทยา (Public Health)	6. ทอกซิกโกลยี (Toxicology)	6. คัลยศาสตร์ (Surgery)	6. ตรวจทำประวัติ ผู้ป่วย
7. กายวิภาคศาสตร์ (Anatomy)	7. อายุรศาสตร์ (Practice of Medicine)	7. จักษุวิทยา (Ophthalmology)	7. ผลสมยา
8. สรีรวิทยา (Physiology)	8. ศัลยศาสตร์ (Surgery)	8. สูติ-นรีเวชวิทยา (Obstetrics and Gynaecology)	8. ธุรการ
	9. สูติ-นรีเวชวิทยา (Obstetrics and Gynaecology)	9. แพทย์แผนโบราณ	9. บันทึกลับเหตุการณ์ ที่ปฏิบัติ
	10. แพทย์แผนโบราณ		

²⁰ระเบียบการโรงเรียนราชแพทยาลัย ร.ศ. 129 (กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ. 129).

ตารางที่ 21 หลักสูตรแพทย์ประกาศนียบัตร หลักสูตร 4 ปี โรงเรียนราชแพทยาลัย
ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2451)^{21*}

หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 1	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 2	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 3
1. อังกฤษ (English)	1. อังกฤษ (English)	1. อังกฤษ (English)
2. ธรรมจรรยา	2. ธรรมจรรยา	2. ธรรมจรรยา
3. เคมีสตรี (Chemistry)	3. เคมีสตรี (Chemistry)	3. อวัยวะ (Anatomy)
4. ฟิสิก (Physics)	4. ฟิสิก (Physics)	4. เซอร์เจอรี (Surgery)
5. บอตัน (Botany)	5. บอตัน (Botany)	5. แปรกติสออฟเมดิซิน (Practice of
6. ศุขวิทยา (Public Health)	6. อวัยวะ (Anatomy)	Medicine)
7. อวัยวะ (Anatomy)	7. ฟิสิโอโลยี (Physiology)	6. เมเตอเรีย เมติกา (Materia Medica)
8. ฟิสิโอโลยี (Physiology)	8. เซอร์เจอรี (Surgery)	7. คันภานุเคราะห์ (Obstetrics)
	9. แปรกติสออฟเมดิซิน	

²¹"อัตรากำหนดเวลาเรียนของนักเรียนแพทย์," ในระเบียบการโรงเรียน
ราชแพทยาลัย กรมศึกษาธิการ ร.ศ. 128 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ,
2453), หน้า 1 และ กระทรวงธรรมการ, รายงานกระทรวงธรรมการ พุทธศักราช 2452
(กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2454), หน้า 35.

*วิชาที่ไม่ได้กำหนดชั้นปีที่เรียน ได้แก่ วิชาโรคเส้นประสาท, ตรวจปัสสาวะ,
โรคผิวหนัง การพยาบาล ยาไทย การบริหาร การทหาร และวิชาหนังสือไทย. วิชา
ชำแหละศพ (Dissection) กำหนดว่าสอบนอกตาราง.

ตารางที่ 21 (ต่อ)

หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 1	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 2	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 3
	(Practice of Medicine) 10. เมเตอเรีย เมดิกา (Materia Medica) 11. ทอกสิโกโลยี (Toxicology) 12. แพทย์ไทย	8. ฟาร์มาซี (Pharmacy) 9. ทอกสิโกโลยี (Toxicology) 10. โรคเด็ก (Children's Diseases) 11. โรคตา 12. แพทย์ไทย

ตารางที่ 22 หลักสูตรแพทย์ประกาศนียบัตร หลักสูตร 4 ปี โรงเรียนราชแพทยาลัย

พ.ศ. 2451²²

หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 1	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 2	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 3	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 4
1. อังกฤษ (English)	1. อังกฤษ (English)	1. อังกฤษ (English)	1. คัลยกรรม 3 เดือน
2. มาตรการ	2. จรรยาแพทย์	2. จรรยาแพทย์	2. อายุรกรรม 3 เดือน
3. จรรยาแพทย์	3. การทหาร	3. การทหาร	3. สูติ-นรีเวชกรรม
4. การทหาร	4. เคมี (Chemistry)	4. กายวิภาคศาสตร์	4. ตรวจทำประวัติ
5. เคมี (Chemistry)	5. ฟิสิกส์ (Physics)	ผ่าตัด	ผู้ป่วย
6. ฟิสิกส์ (Physics)	6. พืชศาสตร์ (Botany)	5. คัลยศาสตร์ (Surgery)	5. เภสัชกรรม
7. พืชศาสตร์ (Botany)	7. กายวิภาคศาสตร์ (Anatomy)	6. อายุรศาสตร์ (Practice of Medicine)	ปฏิบัติงานใน ในห้องยา
8. สุขวิทยา (Public Health)	8. สรีรวิทยา (Physiology)	7. เภสัชวิทยา (Materia Medica)	6. บันทึกเหตุการณ์
9. กายวิภาคศาสตร์ (Anatomy)	9. คัลยศาสตร์ (Surgery)	8. เภสัชกรรม (Pharmacy)	ไปอบรมตาม โรงพยาบาลต่าง ๆ
	10. อายุรศาสตร์ (Practice of Medicine)	9. สูติ-นรีเวชวิทยา (Obstetrics and	- ไปประจำโรงเรียน - ไปประจำตามอำเภอ และสถานีตำรวจใน พระนครเพื่อปราบ อหิวาตกโรค และ

²²ระเบียบการโรงเรียนราชแพทยาลัย ร.ศ. 129 (กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ร.ศ. 129).

ตารางที่ 22 (ต่อ)

หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 1	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 2	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 3	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 4
10. สรีรวิทยา (Physiology) 11. แพทย์ไทย	11. เภสัชศาสตร์ (Medical Chemistry) 12. เภสัชกรรม (Pharmacy) 13. สูติ-นรีเวชวิทยา (Obstetrics + Gynaecology) 14. ทокชิโกโลยี (Toxicology) 15. ยาแผนโบราณ	Gynaecology) 10. ทอกชิโกโลยี (Toxicology) 11. จักษุวิทยา 12. ยาแผนโบราณ 13. แพทย์ไทย	และปลูกฝี - เยี่ยมตรวจรักษาไข้ ตามบ้าน

ตารางที่ 23 หลักสูตรแพทย์ประกาศนียบัตร หลักสูตร 5 ปี โรงเรียนราชแพทยาลัย พ.ศ. 2453^{๒๓}

หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 1	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 2	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 5
1. อังกฤษ (English)	1. อังกฤษ (English)	1. อังกฤษ (English)	1. เคมี (Chemistry)	1. คัลยศาสตร์
2. มาตรา	2. จรรยาแพทย์	2. จรรยาแพทย์	2. คัลยศาสตร์ (Surgery)	2. อายุรศาสตร์
3. เคมี (Chemistry)	3. เคมี (Chemistry)	3. กายวิภาคศาสตร์- ผ่าตัด	3. อายุรศาสตร์ (Practice of Medicine)	3. สูติ-นรีเวชวิทยา
4. ฟิสิกส์ (Physics)	4. ฟิสิกส์ (Physics)	4. คัลยศาสตร์ (Surgery)	4. สูติ-นรีเวชวิทยา (Obstetrics and Gynaecology)	4. เกษัชกรรม แผนกละ 4 เดือน
5. พฤกษศาสตร์ (Botany)	5. กายวิภาคศาสตร์ (Anatomy)	5. อายุรศาสตร์ (Practice of Medicine)	5. พยาธิ-คลินิก (Clinical Pathology)	
6. กายวิภาคศาสตร์ (Anatomy)	6. สรีรวิทยา (Physiology)	6. เกษัชศาสตร์ (Medical Chemistry)	6. นิติเวชวิทยา	
7. สรีรวิทยา (Physiology)	7. คัลยศาสตร์ (Surgery)	7. เกษัชกรรม (Pharmacy)		
	8. อายุรศาสตร์ (Practice of Medicine)	8. สูติ-นรีเวชวิทยา (Obstetric and Gynaecology)		
	9. เกษัชศาสตร์ (Medical Chemistry)	9. ทอกซิโกโลยี (Toxicology)		
	10. เกษัชกรรม (Pharmacy)	10. จักษุวิทยา (Ophthalmology)		
	11. สูติ-นรีเวชวิทยา (Obstetrics and Gynaecology)	11. แพทย์แผนโบราณ		
	12. ทอกซิโกโลยี (Toxicology)			
	13. แพทย์แผนโบราณ			

^{๒๓} สรรใจ แสงวิเชียร, "วิวัฒนาการของการศึกษาแพทย์ที่ศิริราชระยะเริ่มต้นจนถึงระยะก่อนการร่วมมือกับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์," ใน 60 ปีแห่งความร่วมมือระหว่างคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลและมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์, หน้า 15.

ตารางที่ 24 หลักสูตรแพทย์ประกาศนียบัตร หลักสูตร 5 ปี โรงเรียนราชแพทยาลัย
พุทธศักราช 2455²⁴

หลักสูตรแพทย์ ปีที่ 1	หลักสูตรแพทย์ ปีที่ 2	หลักสูตรแพทย์ ปีที่ 3	หลักสูตรแพทย์ ปีที่ 4	หลักสูตรแพทย์ ปีที่ 5
1. อังกฤษ	1. อังกฤษ	1. อังกฤษ	1. โดโปกกราฟฟิก	1. คัลยศาสตร์
2. จรรยาแพทย์	2. เคมี	2. ลาติน	อนาโตมี	2. อายุรศาสตร์
3. เคมี	3. ฟิสิกส์	3. เยอรมัน	2. คัลยศาสตร์	3. สูติ-นรีเวช- วิทยา
4. ฟิสิกส์	4. กายวิภาคศาสตร์	4. กายวิภาคศาสตร์	3. อายุรศาสตร์	- ฝึกใน
5. แพทยศาสตร์	5. สรีรวิทยา	ผ่าศพ	4. สูติ-นรีเวชวิทยา	โรงพยาบาล
6. กายวิภาคศาสตร์		5. เภสัชศาสตร์	5. ทอกซิโกโลยี	ศิริราช 5 เดือน
		6. เภสัชกรรม	6. จักษุวิทยา	- ฝึกใน
		7. บัณฑิต	7. นิติเวชวิทยา	โรงพยาบาล
		8. ตรวจโรค	8. ตรวจโรค	อื่น ๆ 5 เดือน
				- โรงพยาบาล กลาง
				- โรงพยาบาล โรคจิต
				- โรงพยาบาล โรคติดต่อ
				- กรมสุขาภิบาล

²⁴ สรรใจ แสงวิเชียร, "วิวัฒนาการของการศึกษาแพทย์ที่ศิริราช ระยะเริ่มต้น
จนถึงระยะก่อนการร่วมมือกับมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์," ใน 60 ปีแห่งความร่วมมือระหว่างคณะ
แพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาลและมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์, หน้า 15.

ตารางที่ 26 หลักสูตรแพทยศาสตร์ 5 ปี เรียน 2 ภาค พ.ศ. 2459²⁶

หลักสูตรภาคที่ 1 (2 1/2 ปี)	หลักสูตรภาคที่ 2 (2 1/2 ปี)	หมายเหตุ
1. เคมี 2. ฟิสิกส์ 3. ชีววิทยา 4. สัตววิทยา 5. กายวิภาคศาสตร์ 6. สรีรวิทยา	1. คัลยศาสตร์ 2. อายุรศาสตร์ 3. สูติ-นรีเวชวิทยา 4. พยาธิ-วิทยา	1. ขุนรัตนเวชสาขา บันทึกไว้เท่านั้น แต่ เข้าใจว่าในภาคที่ 1 คงต้องเรียนวิชาภาษา ต่าง ๆ เกล็ดวิทยา และแพทย์ด้วย 2. ภาคที่ 2 เรียน 2 1/2 ปี ปีสุดท้ายเรียนภาคปฏิบัติ เข้าใจว่าต้องเรียนวิชา ย่อย รวมทั้งพยาธิคลินิก การตรวจร่างกาย ฯลฯ ด้วย

²⁶ เวชชนิสลีสถ ฉบับทดลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล

ตารางที่ 27 หลักสูตรแพทยศาสตร์ 6 ปี เรียน 2 ภาค ปี พ.ศ. 2461²⁷

หลักสูตรภาคที่ 1 (3 ปี)	หลักสูตรภาคที่ 2 (3 ปี)	หมายเหตุ
1. อังกฤษ	1. คัลยศาสตร์	<p>รุ่นนี้ยังเรียนเป็น 2 ภาค ขุนพลญโรคาพาธ บันทึก ไว้ว่า นายเปลี่ยน ได้เรียน เพียง 1 ภาค ตั้งแต่ชั้น 1 ถึง ชั้น 3 แต่สอบภาค 1 ไม่ได้ ต้องออกจากโรงเรียน แพทย์ไป และในภาคที่ 1 น่าจะเรียนเภสัชวิทยาด้วย</p>
2. ลาติน	2. อายุรศาสตร์	
3. เคมีอินทรีย์	3. สุนทรเวชวิทยา	
4. เคมีอินทรีย์	4. พยาธิวิทยา	
5. ฟิสิกส์	5. โรคเมืองร้อน	
6. ชีววิทยา		
7. กายวิภาคศาสตร์		
8. สรีรวิทยา		

²⁷ เวชชนิสลีสิต ฉบับทดลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล

ตารางที่ 28 คະแนการสอบไล้และคະแนการฝีกหัด พ.ศ. 2461 โรงเรียนข้าราชการ
พลเรือน พระนัถคณะแพทยศาสตร์²⁸

คະแนการสอบไล้*	คະแนการฝีกหัด**
1. โรคมารดา (เขียน) 2. กามโรค (เขียน) - กามโรค (ปาก) 3. บัคเตรี (เขียน) 4. ผ่าตัด ฉบับที่ 1 - ผ่าตัดอย่างใหม่ (เขียน) - ผ่าตัดอย่างใหม่ (ปาก) ฉบับที่ 2 - ผ่าตัดอย่างปัจจุบัน (เขียน) - ผ่าตัดอย่างปัจจุบัน (ปาก) ฉบับที่ 3 - ผ่าตัดอย่างธรรมดา (เขียน) - ผ่าตัดอย่างธรรมดา (ปาก)	1. กามโรค 2. ไข้และทางเดินอาหาร 3. เส้นประสาทอวัยวะภายใน 4. แผลสด 5. แผลเรื้อรัง 6. โรคติดต่อ 7. ทำการผ่าตัดเล็กน้อย 8. ช่วยทำการผ่าตัดเล็กน้อย 9. การผ่าตัดใหญ่ 10. ให้ดมยาสลบ 11. เตรียมเครื่องมือ
*สอบวิชาละ 100 คະแน=1,000 คະแน	**คิด % จากคະแนเต็มและคະแนเทียบได้ จากจำนวนตรวจรักษา

²⁸"คະแนฝีกหัด พ.ศ. 2461," และ "การสอบไล้สำหรับชั้นประกาศนียบัตร
แพทย์ พ.ศ. 2461," โรงเรียนข้าราชการพลเรือน พระนัถคณะแพทยศาสตร์ ในการ
สอบไล้นักเรียนแพทย์ชั้นประกาศนียบัตร จ. 4/20. (เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย).

ตารางที่ 29 หลักสูตรแพทยศาสตร์ ประกาศนียบัตร หลักสูตร 6 ปี พ.ศ. 2462^{๒๑}

หลักสูตรชั้นปีที่ 1-2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3-4	หลักสูตรชั้นปีที่ 5-6
1. ภาษาอังกฤษ 2. ลาติน 3. เคมีอินทรีย์ 4. เคมีอินทรีย์ 5. ฟิสิกส์ - ความร้อน - แสงเสียง - แม่เหล็ก - กลศาสตร์ 6. พฤกษศาสตร์ 7. ชีววิทยา 8. สัตววิทยา	1. กายวิภาคศาสตร์ 2. สรีรวิทยา 3. เภสัชศาสตร์ 4. พยาธิวิทยา	1. คัลยศาสตร์ 2. อายุรศาสตร์ 3. สูติ-นรีเวชวิทยา - ฝึกหัดตรวจผู้ป่วยใน - แผนกผู้ป่วยนอก - ห้องผสมยา - ห้องตรวจเลือด - อูจจาระ ปัสสาวะ - ทำงานป้องกัน - ปรามปรามโรคระบาด

^{๒๑} เวชนิสสิต ฉบับทดลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล

ตารางที่ 30 หลักสูตรแพทยศาสตร์ประกาศนียบัตร หลักสูตร 6 ปี พ.ศ. 2464^{๓๐}

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4	หลักสูตรชั้นปีที่ 5-6
1. อังกฤษ	1. ละติน	1. ศุขวิทยา	1. ศุขวิทยา	ไม่มีหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์
2. ละติน	2. เคมีกวิทยา	2. กายวิภาคศาสตร์	2. กายวิภาคศาสตร์	
3. เคมีกวิทยา	3. พฤษวิทยา	3. ศิริระวิทยา	3. ศิริระวิทยา	
4. ฟิสิกส์	4. ชีวะวิทยา	4. โอสถสรรพคุณ	4. โอสถสรรพคุณ	
5. ชีวะวิทยา	5. สัตววิทยา	5. ศพ	5. ครรภ์	
6. กายวิภาคศาสตร์	6. ศุขวิทยา		6. ศพ	
	7. กายวิภาคศาสตร์			
	8. ศิริระวิทยา			

*ดูรายละเอียดเพิ่มเติม "คณะแพทยศาสตร์" บทที่ 3

^{๓๐}รายการสอนประจำเดือนพฤษภาคม, มิถุนายน, กรกฎาคม, สิงหาคม, ตุลาคม, พฤศจิกายน และธันวาคม พ.ศ. 2464. จ. 4/43 เอกสารจากหอประวัติ-จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พิมพ์ดีด).

ตารางที่ 31 หลักสูตรแพทย์ประกาศนียบัตร รุ่นสุดท้าย (หลักสูตร 6 ปี) พุทธศักราช 2465^๑

หลักสูตร เตรียมแพทย์ปีที่ 1	หลักสูตร เตรียมแพทย์ปีที่ 2	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 1	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 2	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 3	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 4
1. ภาษาอังกฤษ 2. เคมีอินทรีย์ 3. ฟิสิกส์ - ความร้อน - แสง - เสียง 4. ชีววิทยา	1. ภาษาอังกฤษ 2. ภาษาละติน 3. เคมีอินทรีย์ 4. ฟิสิกส์ - ไฟฟ้า - แม่เหล็ก 5. ลัทธิวิทยา	1. มหกายวิภาค ศาสตร์แขน ขา 2. จุลกายวิภาค ศาสตร์ 3. สรีรวิทยา 4. แมททีเรียล เมดิกา	1. มหกาย วิภาคศาสตร์ หัว คอ ออก และช่องท้อง 2. พยาธิวิทยา 3. บัคทีเรียวิทยา 4. ปาราสิต- วิทยา	1. คัลยศาสตร์ 2. อายุรศาสตร์ 3. สูติ-นรีเวช วิทยา 4. การปรุงยา 5. พยาธิคลินิก	1. คัลยศาสตร์ 2. อายุรศาสตร์ 3. สูติ-นรีเวช วิทยา

^๑"การปรับปรุงการศึกษาแพทย์ด้วยความร่วมมือกับมูลนิธิรีร็อกกีเฟลเลอร์ พ.ศ.
2466-2478," ใน ศิริราชร้อยปี : ประวัติและวิวัฒนาการ, หน้า 118-119.

ตารางที่ 32 หลักสูตรแผนกวิชาแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2466^{๑๒}

หลักสูตร แพทย์ชั้นปีที่ 1	หลักสูตร แพทย์ชั้นปีที่ 2	หลักสูตร แพทย์ชั้นปีที่ 3	หลักสูตร แพทย์ชั้นปีที่ 4	หลักสูตร แพทย์ชั้นปีที่ 5	หลักสูตร แพทย์ชั้นปีที่ 6
1. อังกฤษ (English)	1. อังกฤษ (English)	1. ศิริระวิทยา (Physio- logy)	1. ศิริระวิทยา (Physico- logy)	1. ศัลยกรรม (Surgery)	1. ศัลยกรรม (Surgery)
2. ลาติน (Latin)	2. เคมีอินทรีย์ (Organic Chemistry)	2. กำเนิดวิทยา (Embryo- logy)	2. กำเนิดวิทยา (Embryo- logy)	2. โอสถกรรม (Medicine)	2. โอสถกรรม (Medicine)
3. เคมีอนินทรีย์ (Inorganic Chemistry)	3. ฟิสิกส์ (Physics)	3. สอบการ ชำแหละศพ (Dissec- tion)	3. สอบการ ชำแหละศพ (Dissec- tion)	3. สูติกรรม (โกล) (Obste- trics)	3. สูติกรรม (โกล) (Obstetrics)
4. ฟิสิกส์ (Physics)	4. ชีววิทยา- สัตว์มีกระดูก สันหลัง (Vertebrate Anatomy)	4. เคมีกศรีระ	4. เคมีกศรีระ	4. ปาโกลยี (Patho- logy)	4. ปาโกลยี (Pathology)
5. ชีววิทยา- สัตว์ไม่มี กระดูก สันหลัง (General Biology)	5. วิชาเลือก (Elective) - ประวัติศาสตร์	5. ประวัติวิทยา	5. ประวัติวิทยา	5. บั๊กเทรีวิทยา (Bacterio- logy)	5. บั๊กเทรีวิทยา (Bacterio- logy)
		6. กายวิภาค วิทยา (Anatomy)	6. กายวิภาค วิทยา (Anatomy)	6. ตรวจโรค	6. ตรวจโรค
				7. นิติเวชวิทยา	7. นิติเวชวิทยา
				8. ปฏิบัติปาโกลยี	8. ปฏิบัติปาโกลยี

^{๑๒}"รายงานการสอนคณะแพทยศาสตร์ แผนกวิชาแพทย์ พ.ศ. 2466," เอกสาร
จากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 4/58. (อัดสำเนา).

ตารางที่ 32 (ต่อ)

หลักสูตร แพทย์ชั้นปีที่ 1	หลักสูตร แพทย์ชั้นปีที่ 2	หลักสูตร แพทย์ชั้นปีที่ 3	หลักสูตร แพทย์ชั้นปีที่ 4	หลักสูตร แพทย์ชั้นปีที่ 5	หลักสูตร แพทย์ชั้นปีที่ 6
6. แมททีเรีย เมดิกา (Materia Medica)	(History) - ฝรั่งเศส (French) - บัคเตรี (Bacterio- logy)	7. ซ้ำแหละศพ (Dissec- tion) 8. การแสดง ส่วนต่าง ๆ ของกายวิภาค (Demos- tration of Anatomy) 9. แสดงกาย วิภาค 10. ฟาร์มาโค- โลยี (Pharmaco- logy) 11. ปฏิบัติฟาร์มา โคโลยี 12. ปฏิบัติเคมีก- ครีระ	7. ซ้ำแหละศพ (Dissec- tion) 8. การแสดง ส่วนต่าง ๆ ของกาย วิภาค (Demos- tration of Anatomy) 9. แสดงกาย วิภาค 10. ฟาร์มาโค- โลยี (Pharmo- cology) 11. ปฏิบัติฟาร์มา โคโลยี 12. ปฏิบัติเคมีก ครีระ	7. นิติเวชวิทยา 8. ปฏิบัติปาโ โลยี (Labora- tory Course in Clinic Pathology) 9. ข้างเตียง คนไข้ (Ward Round) 9. ข้างเตียง คนไข้ (Ward Round)	(Laboratory course in Clinic Pathology) 9. ข้างเตียง คนไข้ (Ward Round)

ตารางที่ 33 หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2468^{๓๓}

หลักสูตร เตรียมแพทย์ปีที่ 1	หลักสูตร เตรียมแพทย์ปีที่ 2	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 1	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 2	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 3	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 4
1. English	1. English	1. เคมีมีสตรี	1. เคมีมีสตรี	1. จิตวิทยา	1. จิตวิทยา
2. French	2. Applied	2. อนาโตมี	2. อนาโตมี	2. คัลยกรรม	2. คัลยกรรม
3. Applied	Mathema-	3. ฟิสิกส์	3. ฟิสิกส์	3. สูติศาสตร์	3. สูติศาสตร์
Mathema-	tics	4. ฮิสโตโลยี	4. ฮิสโตโลยี	4. โรคเด็ก	4. โรคเด็ก
tics	3. Chemistry	5. เอมบริโอ-	5. เอมบริโอ-	5. นิติเวช	5. นิติเวช
4. Chemistry	4. Physics	โลยี	โลยี	6. แบคทีเรีย	6. แบคทีเรีย
5. Physics	5. Vertebrate			7. ปาธอโลยี	7. ปาธอโลยี
6. Biology	Anatomy				
	6. Botany				
	7. French or				
	- Latin and				
	- Bacterio-				
	logy				

^{๓๓}Weekly Lecture-hours during the 2 nd. term, B.E. 2468.

Arts and Science Section, เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

(อัดสำเนา). และ โค้ดตารางสอนเทอมต้นปี 2468 แพทย์ชั้น 1. ถึง ชั้น 4., เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา).

ตารางที่ 34 หลักสูตรแพทยศาสตร์บัณฑิตคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีพุทธศักราช 2475³⁴

หลักสูตร เตรียมแพทย์ปีที่ 1	หลักสูตร เตรียมแพทย์ปีที่ 2	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 1	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 2	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 3	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 4
1. English	1. English	1. Anatomy	1. Anatomy	1. Medicine	1. Medicine
2. Scientific Latin	2. Organic Chemistry	- Gross Anatomy	- Neuroanatomy	and Paediatric	and Paediatric
3. Inorganic Chemistry	3. Physics	- Histology	- Topographic	2. Surgery	2. Surgery
4. Physics	4. Botany	- Embryology	Anatomy	3. Obstetric	- Ophthalmology
5. General Biology	5. Vertebrate Anatomy	2. Biochemistry	2. Pharmacology	and Gynaecology	- Otolaryngology
6. Zoology	6. Elective	3. Physiology	3. General Pathology	logy	3. Obstetric and Gynaecology
	- French		4. Bacteriology	4. Special Pathology	
	- Bacteriology			5. Public health	4. X-rays
	- Thai History			6. X-rays	5. Public Health

³⁴"แพทย์ปริญา : คณะแพทยศาสตร์ จากปี พ.ศ. 2465 คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล," ใน ประชุมศตวรรษแห่งการศึกษาแพทยศาสตร์ (5 กันยายน 2433 - 5 กันยายน 2533)" (กรุงเทพมหานคร : คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, 2533), หน้า 41-42, และ "Announcement Faculty of Medicine Chulalongkorana University," Daily mail press Bangkok (1932-1933) : 31-52.

ตารางที่ 34 (ต่อ)

หลักสูตร เตรียมแพทย์ปีที่1	หลักสูตร เตรียมแพทย์ปีที่2	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 1	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 2	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 3	หลักสูตร แพทย์ปีที่ 4
			5. Parasitology 6. Physical Diagnosis 7. Diagnostic clinic 8. Introduction to Medicine 9. Hygiene & public health 10. Medical History 11. Surgery 12. Materia Medica 13. Pharmacy 14. Clinical pathology		

ตารางที่ 35 หลักสูตรแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2478^{๓๕}

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4
Anatomy - Gross Anatomy of Body Wall and Extremities - Cell Tissue, including development and differentiation of the embryonic germ layer - Splanchnology (Gross, Microscopic and Development Physiology - Biochemistry and Physiology	Anatomy - Neuroanatomy - Topographic Anatomy Physiology - Pharmacology Lecture and Laboratory Pathology - Bacteriology and Immunology - parasitology - General Pathology - Pathologic Anatomy and Histology - Clinical Pathology	Pathology - Special Pathology Medicine - General and Systemic Medicine Lecture - General Medical Clinic - Student Seminar - Prescription Writing - Clinical Medicine (Ward and Out-patient Instructions Conference, Demonstration)	Medicine - Student Seminar - General Medical Clinic - Clinical Medicine - Dermatology - Neurology - Paediatrics (Demonstrations) - Psychiatry Surgery - General Surgery - Ophthalmology and Otolaryngology - Clinical

^{๓๕}"ตอนที่ 3 คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายหลังสิ้นสุดกับมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ พ.ศ. 2478-2485," ศิริราชร้อยปี, หน้า 167-169.

ตารางที่ 35 (ต่อ)

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4
Lecture	Medicine	Surgery	Surgery
Conference	- Materia Medica	- General Surgery	- Operative
Laboratory	- Pharmacy	- Ophthalmology,	Surgery
	- Introductory	Otolaryngology	Obstetrics and
	Medicine	- Clinical Surgery	Gynaecology
	- History of	Obstetrics and	- Lecture, Wards,
	Medicine	Gynaecology	Out-patient
	- Physical	- Lecture and	Clinic and
	Diagnosis	Demonstration	Deliveries
	- Symptomatology	Roentgenology	Roentgenology
	- Diagnostic Clinic	- Lecture and	- Practical
	Hygiene and Public	Demonstration	Exercises
	Health	Hygiene and Public	Hygiene and
	- Hygienes	health	Public Health
	- Sanitation	- Public Health	- Practical
	Surgery	Administration	Public Health
	- Elementary	Vital Statistics	- Field
	- Surgery	- Child Welfare	Demonstrations
		- Epidemiology	

ตารางที่ 36 หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2480^{๓๕}

หลักสูตรแพทย์ ปีที่ 1	หลักสูตรแพทย์ปีที่ 2	หลักสูตรแพทย์ปีที่ 3	หลักสูตรแพทย์ปีที่ 4
1. กรอสอนาโตมี (Gross Anatomy)	1. โทโปกราฟี (Topography)	1. พยาธิวิทยา (Pathology)	1. สาธารณสุข (Public Health)
2. สรีระวิทยา (Physiology)	2. นิวโรนาโตมี (Neuro Anatomy)	2. สาธารณสุข (Public Health)	2. อายุศาสตร์
3. ฮิสโตโลยี (Histology)	3. เภสัชวิทยา (Pharmacology)	3. อายุศาสตร์	3. โรคเด็ก (Children's Diseases)
4. เอ็มบริโอโลยี (Embryology)	4. พยาธิวิทยา (Pathology)	4. โรคเด็ก (Children's Diseases)	4. โรคผิวหนัง
	5. ปาราสิตวิทยา (Parasitology)	5. โรคผิวหนัง	5. ศัลยศาสตร์ (Surgery)
	6. แบคทีเรียวิทยา (Bacteriology)	6. ศัลยศาสตร์ (Surgery)	6. ศัลยศาสตร์ ฉะเพาะ ตา หู คอ จมูก (Surgery Ophthalmology Otolaryngology)
	7. คลินิกัลพาโธโลยี (Clinical Pathology)	7. ศัลยศาสตร์ ฉะเพาะ ตา หู คอ จมูก (Surgery Ophthalmology Otolaryngology)	7. สูติศาสตร์และ นรีเวชวิทยา
	8. สุขวิทยา		

^{๓๕}"รายนามอาจารย์และครูในคณะแพทยศาสตร์ พุทธศักราช 2480," ใน
รายนามอาจารย์, ครู และตารางสอน พ.ศ. 2480, เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย. จ. 4/102. (พิมพ์คัด).

ตารางที่ 36 (ต่อ)

หลักสูตรแพทย์ ปีที่ 1	หลักสูตรแพทย์ปีที่ 2	หลักสูตรแพทย์ปีที่ 3	หลักสูตรแพทย์ปีที่ 4
	9. อายุศาสตร์ (Medicine) 10. ศัลยศาสตร์ (Surgery) 11. แมททีเรียเมดิกา (Materia Medica) 12. ฟาร์มาซี (Pharmacy)	8. สูติศาสตร์และ นรีเวชวิทยา (Obstetrics and Gynaecology) 9. เอกซเรย์ (X-rays)	(Obstetrics and Gynaecology) 8. เอกซเรย์ (X-rays)

ตารางที่ 37 หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2485^{๓๗}

หลักสูตรเตรียมแพทย์ ปีที่ 1	หลักสูตรเตรียมแพทย์ ปีที่ 2	หลักสูตรแพทย์ปีที่ 1	หลักสูตรแพทย์ปีที่ 2	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 3	หลักสูตรแพทย์ชั้นปีที่ 4
		1. กายวิภาคศาสตร์ - มหากายวิภาคศาสตร์ - จุลกายวิภาคศาสตร์ - วิทยาเอมบริโอ 2. สรีรวิทยา 3. ชีวเคมี	1. ประสาทกายวิภาคศาสตร์ 2. โทโปกราฟีของนาโตมิ 3. พยาธิวิทยา - พยาธิวิทยา - จุลชีววิทยา - ปาราสิตวิทยา - พยาธิวิทยาคลินิก 4. เกล็ดวิทยา 5. อายุรศาสตร์ - บทนำอายุรศาสตร์ - อาการวิทยา - กายวิภาควินิจฉัย - การตรวจร่างกาย 6. ศัลยศาสตร์เบื้องต้น 7. สูขวิทยา	1. อายุรศาสตร์ - จิตเวชศาสตร์ - เวชศาสตร์ป้องกัน 2. ศัลยศาสตร์ - จักษุ-โสต-นาสิก ลาริงซ์วิทยา	1. อายุรศาสตร์ 2. กุมารเวชศาสตร์ 3. ศัลยศาสตร์ 4. จักษุ-โสต-นาสิก วิทยา 5. สูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา

^{๓๗}"แพทย์ปริญญา : คณะแพทยศาสตร์ จากปี พ.ศ. 2465 คณะแพทยศาสตร์
 ศิริราชพยาบาล." ใน ประมวลวรรณกรรมแห่งการศึกษาแพทยศาสตร์ (5 กันยายน 2433-
 5 กันยายน 2533), หน้า 49-50.

ตารางที่ 38 หลักสูตรโรงเรียนแผนช่าง พระพุทธศักราช 2456^{๓๓}

จำนวนวิธี	วิทยาศาสตร์	วิชาประกอบ	วิชาอินยิเนียร์	วิชาหนังสือไทย	วิชาภาษาอังกฤษ
1. พีชคณิต	1. พีชคณิต	1. ยีโลโลยี	1. การวาดเขียน	1. เรียงความ	มีความรู้สำหรับ
2. เรขาคณิต	- ตอนสามัญ	เรียนเฉพาะ	2. เมคคานิกส์	2. ย่อความ	เรียนวิชาแผนก
3. ตรีโกณมิติ	- เสียง	ที่เกี่ยวกับ	3. การก่อสร้าง	3. แต่ง-	ช่างต้นได้สดวก
4. แอนนา	- แสงสว่าง	การช่าง	4. เครื่องใช้ในการ	รายงาน	
โลติค-	- ความร้อน	ก่อสร้าง	ก่อสร้าง		
เรขาคณิต	- แม่เหล็ก		5. กำลังแลความยึด		
5. แคลคูลัส	- ไฟฟ้า		หดของเครื่องที่ใช้		
	- การทดลอง		ในการก่อสร้าง		
	แลแก้โจทย์		6. คิดแปลนทาง		
	2. เคมีสตรี		อินยิเนียร์(ดีไซน์)		
	- อินอแกนนิค		7. เครื่องกลที่ใช้		
	เคมีสตรี		อำนาจต่างกัน		
	- ออแกนนิค		8. กฎของโครง		
	เคมีสตรี		ก่อสร้าง (รีโอรี		
			ออฟสตรัคเจอร์)		
			9. อินยิเนียร์ฝ่าย		
			รถไฟ		
			10. อินยิเนียร์ฝ่ายสุขา		
			ภิบาล		

^{๓๓}"ร่างระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
แผนช่าง พระพุทธศักราช 2456," ใน เอกสารหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ.3.2/6 ส. (อัดสำเนา)

ตารางที่ 38 (ต่อ)

ค่านวมวิธี	วิทยาศาสตร์	วิชาประกอบ	วิชาแอนิเมียร์	วิชาหนังสือไทย	วิชาภาษาอังกฤษ
			11. อินิเมียร์ที่ เกี่ยวข้องทางน้ำ 12. แผนที่ 13. หัดคิดงบประมาณ 14. ฝึกหัดทดลองใช้ วิชาอินิเมียร์ หัดใช้เครื่องมือให้ รู้จักการที่เปนจริง		

ตารางที่ 39 หลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2465^{๓๓}

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4		หลักสูตรชั้นปีที่ 5
1. <u>Language</u> - English	1. <u>Language</u> - English	1. <u>Language</u> - English	<u>หมวด A</u> 1. <u>Civil Engineering</u> - Railroad and highway - Irrigation - Sanitation	<u>หมวด B</u> 1. Mathematics 2. Physics and Mechanics 3. Geology 4. Mineralogy 5. Chemistry 6. Theory of Structure 7. Structural Design	- Practice in Office - Workshops - Fieldworks
2. <u>Mathematics</u> - Algebra - Geometry - Trigonometry	2. <u>Mathematics</u> - Algebra - Analytical Geometry - Descriptive Geometry	2. <u>Mathematics</u> - Calculus - Spherical Trigonometry	2. <u>Building Construction</u> - Construction in plain - Reinforced Concrete	3. <u>Electrical Engineering</u> - Dynamos and Motors - Electrical Motors and Wiring - Telegraphy and Telephone - Wireless Telegraphy	
3. <u>Sciences</u> - Chemistry - Mechanics - Physics	- Chemistry - Geometry - Trigonometry	3. <u>Sciences</u> - Chemistry - Mechanics - Physics	3. <u>Electrical Engineering</u> - Dynamos and Motors - Electrical Motors and Wiring - Telegraphy and Telephone - Wireless Telegraphy		
4. <u>Engineering</u> - Drawings - Geology - Military Drills - Surveying - Workshops	3. <u>Sciences</u> - Chemistry - Mechanics - Physics 4. <u>Engineering</u> - Building Construction - Civil Engineering - Drawings - Electrical Engineering - Mechanical Engineering - Military Drills - Mineralogy and Metallurgy - Surveying - Theory of Structures - Workshops	4. <u>Engineering</u> - Building Construction - Civil Engineering - Advanced Engineering - Drawings - Electrical Engineering - Mechanical Engineering - Advanced, International Combustion Engines - Metallurgy and Mining Engineering - Military Drills - Structural Design - Surveying	4. <u>Mechanical Engineering</u> - Steam Engines - Internal Combustion Engines - Hydraulic Machines - Automobile Engineering		

^{๓๓} จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ระเบียบการคณะวิศวกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2465, หน้า 12-42, และ "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำหนดการสอบวิชาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้น 1 และ 2 พ.ศ. 2465 และการสอบไล่ประโยควิศวกรรมศาสตร์ ชั้นประกาศนียบัตร ประจำปี พ.ศ. 2465," ในการสอบไล่วิชาวิศวกรรมศาสตร์ และส่งออกฝึกหัดประจำปี พ.ศ. 2465. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/2. (อัครา เนา).

ตารางที่ 40 หลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีพุทธศักราช 2469^{๑๐}

กำหนดการเรียนภาคต้น		กำหนดการเรียนภาคปลาย		Degree Course	
Pre-Engineering I (1st Year)	Pre-Engineering II (2nd Year)	Class I (3rd Year)	Class II (4th Year)	หมวด A	หมวด B
1. <u>Languages</u> - English - French	1. <u>Language</u> - ----- 2. <u>Elementary Mathematics</u> - Algebra - Coordinate Geometry - Trigonometry	1. <u>Language</u> - ----- 2. <u>Mathematics</u> - Algebra - Calculus - Coordinate Geometry 3. <u>Sciences</u> - Mechanics - Forces, Stress and Strain - Hydrostatics - Pneumatics	1. <u>Language</u> - ----- 2. <u>Mathematics</u> - Calculus 3. <u>Sciences</u> - Mechanics - Hydraulics 4. <u>Engineering</u> - Building Construction - Architectural Design - Civil Engineer - Electrical Engineering - Advanced Geodesy - Machine Drawings - Mechanical Engineering - Advanced, Internal Combustion Engines - Mineralogy - Structural Design - Surveying - Advanced (with Field Work) - Workshops.	1. <u>Civil Engineering</u> - Railroad and Highway - Irrigation - Sanitation 2. <u>Building Construction</u> - Construction in Plain - Reinforced Concrete 3. <u>Engineering</u> - Steam Engines - Internal Combustion Engines - Hydraulic Machines - Automobile Engineering 4. <u>Electrical Engineering</u> - Current Circuits and Machinery - Electrical Equipments in typical Power Plants - Electrical Communication.	1. Mathematics 2. Physics and Mechanics. 3. Geology 4. Mineralogy 5. Geodesy 6. Theory of Structures 7. Structural Design - Practice in office - Workshops - Fieldworks.

^{๑๐}จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ระเบียบการคณะวิศวกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2469

(พระนคร : โรงพิมพ์กรุงเทพ เดลีเมส์, 2469), หน้า 11-47.

ตารางที่ 41 หลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปี พ.ศ. 2472⁴¹

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4
1. <u>Language</u> - English	1. <u>Language</u> - -----	1. <u>Language</u> - -----	1. <u>Language</u> - -----
2. <u>Mathematics</u> - Maths I	2. <u>Mathematics</u> - Maths II	2. <u>Mathematics</u> - Maths III	2. <u>Mathematics</u> - Maths IV
3. <u>Sciences</u> - Physics I - Chemistry	3. <u>Sciences</u> - Physics II	3. <u>Sciences</u> - -----	3. <u>Sciences</u> -- 4. <u>Engineering</u> - Architectural Design
4. <u>Engineering</u> - Descriptive Engineering - Descriptive Mechanics - Geometrical Drawing	4. <u>Engineering</u> - Book-keeping - Descriptive Civil Engineering - Descriptive Geometry - Grapho Statics	4. <u>Engineering</u> - Electrical Engineering - Foundry - Framed Structures - Geology - Mechanical	- Building Construction - Civil Engineering - Electrical Engineering

⁴¹"ตารางสอนภาคต้น ปีพระพุทธศักราช 2472," ใน เรื่องเสนอตารางสอนของ คณะวิศวกรรมศาสตร์ (31 มกราคม 2471 - 6 มิถุนายน 2472) และ เรื่องตารางสอน สำหรับภาคกลาง ปี พ.ศ. 2472 (4 กันยายน 2472). เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. จ. 6/14 และ จ. 6/17. (อัดสำเนา).

ตารางที่ 41 (ต่อ)

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4
<ul style="list-style-type: none"> - Hygiene and First Aid - Workshop 	<ul style="list-style-type: none"> - Mechanics - Mechanics Laboratory - Surveying - Surveying Drawing } or - Fieldwork } - Workshop 	<ul style="list-style-type: none"> Drawing - Mechanical Engineering - Mechanics - Mechanics Laboratory - Strength of Materials - Surveying - Workshop } or - Fieldwork } 	<ul style="list-style-type: none"> - Field work } or - Workshop } - Geodesy - Machine Design - Machine Drawing - Mechanical Engineering - Mineralogy - Structural Design - Structural Drawing - Surveying - Testing Engineering Laboratory

ตารางที่ 42 หลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีพุทธศักราช 2476³

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4		
			แผนกวิศวกรรมโยธา	แผนกวิศวกรรมเครื่องกล	แผนกวิศวกรรมไฟฟ้า
1. <u>Language</u> - English	1. <u>Language</u> - -----	1. <u>Language</u> - -----	1. <u>Language</u> - -----	1. <u>Language</u> - -----	1. <u>Language</u> - -----
2. <u>Mathematics</u> - Mathematics I	2. <u>Mathematics</u> - Mathematics II	2. <u>Mathematics</u> - Mathematics III	2. <u>Mathematics</u> - -----	2. <u>Mathematics</u> - -----	2. <u>Mathematics</u> - -----
3. <u>Sciences</u> - Physics I - Chemistry I	3. <u>Sciences</u> - Physics II - Chemistry II	3. <u>Sciences</u> - -----	3. <u>Sciences</u> - -----	3. <u>Sciences</u> - -----	3. <u>Sciences</u> - -----
4. <u>Engineering</u> - Hygiene and First Aid - Mechanical Drawing - Workshop	4. <u>Engineering</u> - Applied Mechanics - Book-keeping - Descriptive Engineering - Descriptive Geometry - Materials of Construction - Mechanical Drawing - Surveying - Workshop	4. <u>Engineering</u> - Applied Mechanics - Electrical Engineering - Foundry - Geology - Graphic Statics - Junior Engineering - Machine Drawing - Strength of Materials - Structures - Surveying	4. <u>Engineering</u> - Architectural Design - Building Construction - Civil Engineering - Geodetic Astronomy - Hydraulics - Mineralogy - Strength of Materials - Structures - Surveying - Testing Laboratory	4. <u>Engineering</u> - Advanced Engineering - Electrical Engineering - Mathematics - Hydraulics - Kinematics - Machine Design - Machine Shop - Senior Electrical Engineering - Senior Electrical Engineering and Laboratory - Senior Engineering - Senior Engineering and Laboratory - Strength of Materials - Works Management	4. <u>Engineering</u> - Advanced Electrical Engineering - Electrical Engineering - Mathematics - Electrical Machine Design - Senior Electrical Engineering - Senior Electrical Engineering and Laboratory - Senior Engineering and Laboratory - Strength of Materials - Works Management

³ เรื่องการสอบไล่นักเรียนชั้นปีที่ 1-2-3 ประจำปีพุทธศักราช 2476 (20-21 มีนาคม พ.ศ. 2476). เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/57 (อัตสำเนา). และ

"เรื่องการสอบไล่ ชั้นปีที่ 4 ภาคปลายปี คณะวิศวกรรมศาสตร์ ประจำปีพุทธศักราช 2476." ใน การสอบไล่นักเรียนชั้นปีที่ 4 ประจำปีพุทธศักราช 2476 เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/56. (อัตสำเนา).

ตารางที่ 43 หลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีพ.ศ. 2479^๓

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4		
			Civil Engineering	Mechanical Engineering*	Electrical Engineering
1. <u>Language</u> - English	1. <u>Language</u> - -----	1. <u>Language</u> - -----	1. <u>Language</u> -	1. <u>Language</u> -	1. <u>Language</u> -
2. <u>Mathematics</u> - Mathematics	2. <u>Mathematics</u> - -----	2. <u>Mathematics</u> - -----	2. <u>Mathematics</u> -	2. <u>Mathematics</u> -	2. <u>Mathematics</u> -
3. <u>Sciences</u> - Chemistry - Physics	3. <u>Sciences</u> - ----- 4. <u>Engineering</u> - Applied Mechanics	3. <u>Sciences</u> - ----- 4. <u>Engineering</u> - Electrical Engineering	3. <u>Sciences</u> - 4. <u>Engineering</u> - Architectural Design - Building Construction	3. <u>Sciences</u> - 4. <u>Engineering</u> -	3. <u>Sciences</u> - 4. <u>Engineering</u> - Electrical Engineering Tutorial - Electrical Machine Laboratory - Electrical Power Engineering - Senior Engineering Laboratory.
4. <u>Engineering</u> - Hygiene and First Aid - Mechanical Drawing - Workshops	- Aircraft Materials* - Book-Keeping - Descriptive Aeroplane Engineering* - Descriptive Engineering - Descriptive Geometry - Materials of Construction - Mechanical Drawing - Surveying - Workshops * For Aeronautical Student only	- Electrical Engineering Principles - Foundry - Geology - Hydraulics - Junior Engineering - Junior Engineering Laboratory - Machine Drawing - Strength of Materials - Structures	- Civil Engineering Drawing - Civil Engineering Testing Laboratory - Geodesy - Astronomy - Mineralogy - Structural Design - Structural Drawing		

^๓"จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การสอบไล่คณะวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-2-3 ประจำปี พ.ศ. 2479," ใน เรื่องการสอบไล่ประจำปี 2479 (19 มีนาคม พ.ศ. 2479-4 พฤษภาคม พ.ศ. 2480). เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/102. (พิมพ์ดีด). และ

เรื่องเสนอตารางสอนประจำปี 2479 (22 มิถุนายน - 4 มกราคม พ.ศ. 2479). เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/99. (พิมพ์ดีด).

*ไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับช่างกล (Mechanical Engineering) จากเอกสารทั้ง 2 ฉบับ

ตารางที่ 44 หลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2481^{**}

ชั้นปีที่ 1	ชั้นปีที่ 2	ชั้นปีที่ 3	ชั้นปีที่ 4 แผนกวิศวกรรมโยธา	ชั้นปีที่ 4 แผนกวิศวกรรมเครื่องกล	ชั้นปีที่ 4 แผนกวิศวกรรมไฟฟ้า	ชั้นปีที่ 4 แผนกวิศวกรรมช่างอากาศยาน
1. <u>Language</u> - English I	1. <u>Language</u> - 2. <u>Mathematics</u> - Mathematics II	1. <u>Language</u> - 2. <u>Mathematics</u> - Mathematics III	1. <u>Language</u> - 2. <u>Mathematics</u> - 3. <u>Sciences</u> - 4. <u>Engineering</u>	1. <u>Language</u> - 2. <u>Mathematics</u> - 3. <u>Sciences</u> - 4. <u>Engineering</u>	1. <u>Language</u> - 2. <u>Mathematics</u> - 3. <u>Sciences</u> - 4. <u>Engineering</u>	1. <u>Language</u> - 2. <u>Mathematics</u> - 3. <u>Sciences</u> - 4. <u>Engineering</u>
2. <u>Mathematics</u> - Mathematics I	3. <u>Sciences</u> - Physics II	3. <u>Sciences</u> - 4. <u>Engineering</u> - Aerodynamics of Aeroplane Design*	- Architectural Design - Building Construction - Civil Engineering and Drawing - Geodetic Astronomy - Mineralogy - Photogrammetry - Sanitary and Municipal - Structures and Drawing - Surveying - Town Planning - Testing Laboratory (1 st and 2 nd terms)	- Advanced Mechanical Engineering - Electrical Machine Laboratory - Electrical Power Engineering - Machine Design - Machine Shop - Mechanical Engineering Laboratory - Works Management	- Electrical Communication Engineering - Electrical Engineering Mathematics - Electrical Engineering Theory - Electrical Machine Laboratory - Electrical Machinery Design Measurements - Electrical Power Engineering - Electronics - Illumination - Mechanical Engineering - Mechanical Engineering Laboratory - Radio Communication Engineering - Radio Communication Engineering Laboratory - Works Management	- Aerodynamics of Aeroplane Design - Aeronautical Power Plants - Aeroplane Construction - Aeroplane Design Practice - Aeroplane Design Problems - Aircraft Armament - Aircraft Instruments - Aircraft Propellers - Testing Laboratory (1 st and 2 nd terms)
3. <u>Sciences</u> - Physics I - Chemistry I	4. <u>Engineering</u> - Aircraft Materials* - Applied Mechanics - Descriptive Aeronautical Engineering* - Descriptive Engineering - Descriptive Geometry - Machine Elements - Materials of Construction - Mechanical Drawing - Mechanical Technology - Surveying - Workshop	- Aerodynamics of Aeroplane Design* - Aeroplane Structures* - Electrical Engineering Laboratory - Engineering Thermodynamics - Foundry Practice (1 st and 2 nd terms) - Geology - Hydraulics - Machine Design - Machine Elements - Mechanical Engineering Laboratory - Metal Testing Laboratory (3 rd term) - Principles of Engineering - Strength of Materials - Structures and Graphics - Surveying				
4. <u>Engineering</u> - Hygiene and First Aid - Mechanical Drawing - Workshop						

^{**} คณะวิศวกรรมศาสตร์, ใน งานฉลอง 25 ปี คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ
มหาวิทยาลัย.

*คือ วิชาที่เรียนเฉพาะแผนกวิศวกรรมช่างอากาศยานเท่านั้น

ตารางที่ 45 หลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีพ.ศ. 2483⁴⁵

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4			
			แผนกวิศวกรรมโยธา	แผนกวิศวกรรมช่างกล	แผนกวิศวกรรมไฟฟ้า	แผนกวิศวกรรมเหมืองแร่
1. <u>Language</u> - English	1. <u>Language</u> -----	1. <u>Language</u> -----	1. <u>Language</u> -----	1. <u>Language</u> -----	1. <u>Language</u> -----	1. <u>Language</u> -----
2. <u>Mathematics</u> - Mathematics	2. <u>Mathematics</u> - Mathematics II	2. <u>Mathematics</u> - Mathematics III	2. <u>Mathematics</u> -----	2. <u>Mathematics</u> -----	2. <u>Mathematics</u> -----	2. <u>Mathematics</u> -----
3. <u>Sciences</u> - Physics I - Chemistry	3. <u>Sciences</u> - Physics II	3. <u>Sciences</u> -----	3. <u>Sciences</u> -----	3. <u>Sciences</u> -----	3. <u>Sciences</u> -----	3. <u>Sciences</u> -----
4. <u>Engineering</u> - Hygiene and First Aid - Mechanical Drawing - Workshop.	4. <u>Engineering</u> - Accounting - Applied Mechanics - Descriptive Engineering - Descriptive Geometry - Materials of Construction - Mechanical Drawing - Surveying - Workshop	4. <u>Engineering</u> - Electrical Engineering - Foundry and Testing Laboratory - Geology - Hydraulics - Junior Engineering - Junior Engineering Laboratory - Machine Design - Machine Drawing - Strength of Materials - Structures - Surveying.	4. <u>Engineering</u> - Architecture Design - Building Construction - Civil Engineering - Civil Engineering Drawing - Geodetic Astronomy - Mineralogy - Sanitary Engineering - Structural Design - Structural Drawing - Surveying - Testing Laboratory.	4. <u>Engineering</u> - Advanced Mechanical Engineering - Electrical Engineering - Electrical Power Engineering - Kinematics - Machine Design - Machine Shop - Mechanical Engineering - Senior Engineering - Works Management	4. <u>Engineering</u> - Electrical Communication Engineering - Electrical Engineering - Electrical Engineering Mathematics - Electrical Engineering Theory - Electrical Machine Design - Electrical Measurements - Electrical Power Engineering - Electronics and Radio - Illumination - Mechanical Engineering - Senior Engineering - Works Management.	4. <u>Engineering</u> - Advanced Geology - Advanced Mechanical Engineering - Assay and Metallurgy - Electrical Engineering - Machine Shop - Mechanical Engineering - Mining Engineering - Mining Geology - Mining Machinery - Mineralogy - Ore Dressing - Senior Engineering - Works Managements.

⁴⁵"หลักสูตรวิชาวิศวกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2483," ใน รายงานคณะวิศวกรรม-
ศาสตร์ ประจำปี 2483-2484. เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
จ. 6/128. (อัตสำเนา). และตารางสอนประจำปี พ.ศ. 2483 (4 กรกฎาคม 2483 -
17 มกราคม 2484). เอกสารหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 6/124.
(อัตสำเนา).

ตารางที่ 46 หลักสูตรคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พุทธศักราช 2464⁴⁵

แผนก ก.วิทยาศาสตร์ล้วน (Pure Science)	แผนก ข.วิทยาศาสตร์กับคำนวณ (Science + Mathematics)
<p>1. เหมี่สามัญ</p> <ul style="list-style-type: none"> - อนินทรีย์เคมี (Inorganic Chemistry) - อินทรีย์เคมี (Organic Chemistry) - การแยกธาตุ (Chemical Analysis) <p>2. ฟิสิกส์สามัญ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ฟิสิกส์ทั่วไป (General Physics) - ความร้อน (Heat) - แสงสว่าง (Light) - เสียง (Sound) - แม่เหล็กและไฟฟ้า (Magnetism + Electricity) <p>3. สัตว์วิทยาสามัญ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชีวะวิทยาทั่วไป (General Biology) 	<p>1. คำนวณวิทยา</p> <ul style="list-style-type: none"> - เลข (Arithmetics) - พีชคณิต (Algebra) - เรขาคณิต (Geometry) - ตรีโกณมิติ (Trigonometry) - เมคานิกส์ (Mechanics) - สถิติกส์ (Statics) - ไดนามิกส์ (Dynamics) - ไฮโดรสตาทิกส์ (Hydrostatics) - ดิฟเฟอเรนเชียล แคลคูลัส (Differential Calculus) - อินทิเกรล แคลคูลัส (Integral Calculus)

⁴⁵ระเบียบการย่อของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ พุทธศักราช 2464

ตารางที่ 46 (ต่อ)

แผนก ก.วิทยาศาสตร์ล้วน (Pure Science)	แผนก ข.วิทยาศาสตร์กับคำนวณ (Science + Mathematics)
<ul style="list-style-type: none"> - สัตว์วิทยาทั่วไป (General Zoology) - ซิสเต็มแมตติกซูโโลยี (Systematic Zoology) 4. พฤกษวิทยาสามัญ <ul style="list-style-type: none"> - พฤกษวิทยาทั่วไป (General Botany) - ซิสเต็มแมตติกบอทานี (Systematic Botany) - เอคโคโนมิกบอทานี (Economic Botany) 5. ภูมิวิทยาสามัญ <ul style="list-style-type: none"> - ภูมิวิทยาทั่วไป (General Geology) - ฮิสตอริกจีโโลยี (Historic Geology) - เอคโคโนมิกจีโโลยี (Economic Geology) 6. โลหะวิทยาสามัญ <ul style="list-style-type: none"> - มินเนอรอลโลยีทั่วไป (General Mineralogy) - คริสตอลโลแกรปี (Crystallography) - ตรวจแร่ (Assaying) 	

ตารางที่ 47 หลักสูตรแพทยประกาศนียบัตร พุทธศักราช 2462-2467⁴⁷

ภาค 1 ชั้นปีที่ 1 - 2		ภาค 2 ชั้นปีที่ 3 - 4
เคมีอินทรีย์	สัตววิทยา	กายวิภาคศาสตร์
เคมีอินทรีย์	ฟิสิกส์	สรีรวิทยา
ชีววิทยา	ภาษาอังกฤษ	เภสัชวิทยา
พฤกษศาสตร์	ภาษาละติน	พยาธิวิทยา

ตารางที่ 48 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิศวกรรมศาสตร์ พุทธศักราช 2462-2467⁴⁸

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2
Chemistry	Mathematics
Geology	Physics
Physics	Geology
Mathematics	English
English	

⁴⁷ เวชชนิสิต ฉบับทดลอง 50 ปี คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2482.

⁴⁸ สรรใจ แสงวิเชียร, "การปรับปรุงคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พร้อมกับการปรับปรุงคณะแพทยศาสตร์ ระหว่าง พ.ศ. 2466-
2478," ใน 50 ปี วิทยาศาสตร์บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2476-2527, หน้า 38-39.

ตารางที่ 49 หลักสูตรแผนกครุศึกษา คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2471⁴⁹

วิชาแผนกอักษรศาสตร์ ในภาคต้น	วิชาแผนกวิทยาศาสตร์ ในภาคต้น	วิชาครู
1. ภาษาไทย	1. ภาษาไทย	1. อรรถาภิธานวิทยา
2. ภาษาบาลี	2. คำนวณวิธี	2. หลักแห่งการศึกษา
3. ภาษาอังกฤษ	3. ภาษาอังกฤษ	3. ประวัติการศึกษา
4. ภาษาฝรั่งเศส	4. ภาษาฝรั่งเศส	4. โรงเรียนและวิธีสอน
5. ภาษาเยอรมัน	5. ภาษาเยอรมัน	
6. พุทธประวัติและธรรมวิภาค	6. เคมีสตรี	
7. ประวัติศาสตร์	7. ฟิสิกส์	
8. ภูมิศาสตร์	8. ชีววิทยา	
9. คำนวณวิธี	9. พฤกษศาสตร์	
10. วิชาใดที่ได้รับอนุมัติแล้ว	10. สัตว์ศาสตร์	
หมายเหตุ	11. วิชาใดที่ได้รับอนุมัติแล้ว	
นักเรียนเลือกเรียน 5	หมายเหตุ	
วิชา วิชาที่ 1 เป็นวิชา	นักเรียนเลือกเรียน 5	
บังคับ และเลือกเรียนภาษาอีก	วิชาที่ 1 กับที่ 2 เป็นวิชา	
2 ภาษา ส่วนวิชาอีก 2	บังคับ นอกนั้นจะต้องเลือก	
อย่างนั้น ให้เลือกจากบัญชี	เรียนภาษาหนึ่ง ส่วนอีก 2	
ข้างบน	วิชาเลือกจากบัญชีข้างบน	

⁴⁹"คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แผนกครุศึกษา."

ในหลักสูตรคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. 2472, เอกสารจากหอประวัติ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 7/29 (พิมพ์ตัด).

ตารางที่ 50 หลักสูตรแผนกอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2471-2475^{๕๐}

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3
วิชาบังคับ 1. ภาษาไทย 2. ภาษาอังกฤษ 3. ภาษาต่างประเทศ 1 ภาษา - ภาษาฝรั่งเศส - ภาษาบาลี	วิชาบังคับ 1. ภาษาไทย 2. ภาษาอังกฤษ 3. ภาษาต่างประเทศ 1 ภาษา - ภาษาฝรั่งเศส - ภาษาบาลี	วิชาครู
วิชาเลือก 2 วิชา 1. ภูมิศาสตร์ 2. ประวัติศาสตร์ 3. คณิตศาสตร์ 4. ธรรมวิภาค(Divinity)	วิชาเลือก 2 วิชา 1. ภูมิศาสตร์ 2. ประวัติศาสตร์ 3. คณิตศาสตร์ 4. ธรรมวิภาค(Divinity)	

^{๕๐}รายงานคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. 2471, 2472, 2473, 2474 และประจำปี พ.ศ. 2475, เอกสารจากหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จ. 7/24, จ. 7/32, จ. 7/34-35, จ. 7/39-40, จ. 7/44. (พิมพ์ติด).

และ พันตรีหญิง คุณหญิงผะอับ โปะชะกฤษณะ, "ทวนความหลังครั้งอยู่อักษรศาสตร์," ใน อักษรศาสตร์บันทึก 50 ปี, หน้า 52-55.

ตารางที่ 51 หลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2477^{๕๑}

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4
1. ภาษาไทย 2. ภาษาอังกฤษ 3. ประวัติศาสตร์ 4. ภาษาฝรั่งเศส หรือ 5. คณิตศาสตร์ *เรียน 4 สาขาวิชา	1. ภาษาไทย 2. ภาษาอังกฤษ 3. ประวัติศาสตร์ 4. ภาษาฝรั่งเศส 5. คณิตศาสตร์ *เรียน 4 สาขาวิชา	1. ภาษาไทย 2. ภาษาอังกฤษ 3. ประวัติศาสตร์ 4. ภาษาฝรั่งเศส 5. คณิตศาสตร์ *เรียน 3 สาขาวิชา	1. ภาษาไทย 2. ภาษาอังกฤษ 3. ประวัติศาสตร์ 4. ภาษาฝรั่งเศส 5. คณิตศาสตร์ *เรียน 2 สาขาวิชา ผู้เรียนคณิตศาสตร์ เรียน 3 สาขาวิชา

^{๕๑}อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, "พัฒนาการหลักสูตรและการเรียนการสอนของคณะอักษรศาสตร์," ใน อักษรวิวัฒน์, หน้า 9-10.

ตารางที่ 52 ตัวอย่างตารางเปรียบเทียบการเลือกสาขาวิชาตามหลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต
พ.ศ. 2477 ระหว่างนิสิต ก. และนิสิต ข.⁵²

	นิสิต ก.				นิสิต ข.			
	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4
1. ภาษาไทย	/	/	/		/	/	/	/
2. ภาษาอังกฤษ	/	/	/	/	/	/	/	/
3. ประวัติศาสตร์	/	/	/	/	/	/		
4. ภาษาฝรั่งเศส	/	/						
5. คณิตศาสตร์					/	/	/	/

⁵²อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, "พัฒนาการหลักสูตรและการเรียนการสอนของคณะ
อักษรศาสตร์," ใน อักษราภิวัตน์, หน้า 9-11.

ตารางที่ 53 หลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2478^{๕๑}

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4
1. ภาษาไทย 2. ภาษาอังกฤษ 3. ประวัติศาสตร์ 4. ภาษาฝรั่งเศส 5. ภาษาเยอรมัน } หรือ 6. คณิตศาสตร์	1. ภาษาไทย 2. ภาษาอังกฤษ 3. ประวัติศาสตร์ 4. ภาษาฝรั่งเศส 5. ภาษาเยอรมัน } หรือ 6. คณิตศาสตร์	1. ภาษาไทย 2. ภาษาอังกฤษ 3. ประวัติศาสตร์ 4. ภาษาฝรั่งเศส 5. ภาษาเยอรมัน 6. คณิตศาสตร์	1. ภาษาไทย 2. ภาษาอังกฤษ 3. ประวัติศาสตร์ 4. ภาษาฝรั่งเศส 5. ภาษาเยอรมัน 6. คณิตศาสตร์
* เรียน 4 สาขาวิชา	* เรียน 4 สาขาวิชา	* เรียน 3 สาขาวิชา	* เรียน 2 สาขาวิชา ผู้เรียนคณิตศาสตร์ เรียน 3 สาขาวิชา

^{๕๑}อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธ์, "พัฒนาการหลักสูตรและการเรียนการสอนของคณะอักษรศาสตร์," ใน อักษรปริทัศน์, หน้า 10.

ตารางที่ 54 หลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2480^{๕๔}

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4
1. ภาษาไทย	1. ภาษาไทย	1. ภาษาไทย	1. ภาษาไทย
2. ภาษาอังกฤษ	2. ภาษาอังกฤษ	2. ภาษาอังกฤษ	2. ภาษาอังกฤษ
3. ประวัติศาสตร์	3. ประวัติศาสตร์	3. ประวัติศาสตร์	3. ประวัติศาสตร์
4. ภาษาฝรั่งเศส	4. ภาษาฝรั่งเศส	4. ภาษาฝรั่งเศส	4. ภาษาฝรั่งเศส
5. ภาษาบาลี	5. ภาษาบาลี	5. ภาษาบาลี	5. ภาษาบาลี
6. คณิตศาสตร์	6. คณิตศาสตร์	6. คณิตศาสตร์	6. คณิตศาสตร์
*เรียน 4 สาขาวิชา	*เรียน 4 สาขาวิชา	*เรียน 3 สาขาวิชา	*เรียน 2 สาขาวิชา ผู้เรียนคณิตศาสตร์ เรียน 3 สาขาวิชา

^{๕๔}อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, "พัฒนาการหลักสูตรและการเรียนการสอนของคณะอักษรศาสตร์," ใน อักษรปริทัศน์, หน้า 10.

ตารางที่ 55 หลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปี พ.ศ. 2482^{๕๕}

ภาค 1		ภาค 2	
ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 1	ปีที่ 2
หมวด ก. (บังคับ) ภาษาไทย	หมวด ก. (บังคับ) ภาษาไทย	หมวด ก. (บังคับ) ภาษาไทย	หมวด ก. (บังคับ) ภาษาไทย
หมวด ข. (เลือก)	หมวด ข. (เลือก)	หมวด ข. (เลือก)	หมวด ข. (เลือก)
1. ภาษาอังกฤษ	1. ภาษาอังกฤษ	1. ภาษาอังกฤษ	1. ภาษาอังกฤษ
2. ภาษาฝรั่งเศส	2. ภาษาฝรั่งเศส	2. ภาษาฝรั่งเศส	2. ภาษาฝรั่งเศส
3. เยอรมัน*	3. ภาษาเยอรมัน	3. ภาษาเยอรมัน	3. ภาษาเยอรมัน
4. ภาษาบาลี*	4. ภาษาบาลี	4. ภาษาบาลี	4. ภาษาบาลี
5. ประวัติศาสตร์	5. ประวัติศาสตร์	5. ประวัติศาสตร์	5. ประวัติศาสตร์
6. คณิตศาสตร์	6. คณิตศาสตร์	6. คณิตศาสตร์	6. คณิตศาสตร์
เรียน 4 วิชา	เรียน 4 วิชา เหมือนปีที่ 1	เรียน 3 วิชา จาก วิชาที่เคยเรียนแล้ว ในปีที่ 2 ภาค 1	เรียน 2 วิชา จาก วิชาที่เคยเรียนแล้ว ในภาค 2 ปีที่ 1

^{๕๕}"ระเบียบปริญญาอักษรศาสตร์," ใน ระเบียบการและหลักสูตรคณะอักษรศาสตร์
และวิทยาศาสตร์ และระเบียบการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา (พระนคร : โรงพิมพ์
บางกอกไทยส์จำกัด, 2482), หน้า 24. (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์แจกในการทอด
พระกุศลพระราชทาน ณ วัดเขมาภิรตาราม จังหวัดนนทบุรี พุทธศักราช 2482).

ตารางที่ 56 หลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปี พ.ศ.2485^{๕๖}

ภาค 1		ภาค 2	
ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 1	ปีที่ 2
หมวด ก. (บังคับ) ภาษาไทย	หมวด ก. (บังคับ) ภาษาไทย	หมวด ก. (บังคับ) ภาษาไทย	หมวด ก. (บังคับ) ภาษาไทย
หมวด ข. (เลือก)	หมวด ข. (เลือก)	หมวด ข. (เลือก)	หมวด ข. (เลือก)
1. ภาษาอังกฤษ	1. ภาษาอังกฤษ	1. ภาษาอังกฤษ	1. ภาษาอังกฤษ
2. ภาษาฝรั่งเศส	2. ภาษาฝรั่งเศส	2. ภาษาฝรั่งเศส	2. ภาษาฝรั่งเศส
3. ภาษาเยอรมัน	3. ภาษาเยอรมัน	3. ภาษาเยอรมัน	3. ภาษาเยอรมัน
4. ประวัติศาสตร์	4. ประวัติศาสตร์	4. ประวัติศาสตร์	4. ประวัติศาสตร์
5. คณิตศาสตร์	5. คณิตศาสตร์	5. คณิตศาสตร์	6. คณิตศาสตร์
เรียน 4 วิชา	เรียน 4 วิชาที่เรียน ในปีที่ 1	เรียน 3 วิชา ที่ เรียนมาแล้วในปีที่ 2 ภาค 1	เรียน 2 วิชา ที่ เรียนมาแล้วใน ภาค 2 ปีที่ 1

^{๕๖} "ระเบียบปริญญาอักษรศาสตร." ใน ระเบียบการและหลักสูตรคณะอักษรศาสตร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2485 (พ.ศ. 2485-2486),
(พระนคร : บริษัทการพิมพ์ไทยจำกัด (ถนนสีพระยา), 2485), หน้า 18-21.

ตารางที่ 57 หลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2487^{๕๗}

หลักสูตรชั้นปีที่ 1	หลักสูตรชั้นปีที่ 2	หลักสูตรชั้นปีที่ 3	หลักสูตรชั้นปีที่ 4
1. ภาษาไทย	1. ภาษาไทย	1. ภาษาไทย	1. ภาษาไทย
2. ภาษาอังกฤษ	2. ภาษาอังกฤษ	2. ภาษาอังกฤษ	2. ภาษาอังกฤษ
3. ประวัติศาสตร์	3. ประวัติศาสตร์	3. ประวัติศาสตร์	3. ประวัติศาสตร์
4. ภาษาฝรั่งเศส	4. ภาษาฝรั่งเศส	4. ภาษาฝรั่งเศส	4. ภาษาฝรั่งเศส
5. ภาษาญี่ปุ่น	5. ภาษาญี่ปุ่น	5. ภาษาญี่ปุ่น	5. ภาษาญี่ปุ่น
6. ภาษาอิตาลี	6. ภาษาอิตาลี	6. ภาษาอิตาลี	6. ภาษาอิตาลี
7. คณิตศาสตร์	7. คณิตศาสตร์	7. คณิตศาสตร์	7. คณิตศาสตร์
*เรียน 4 สาขาวิชา	*เรียน 4 สาขาวิชา	*เรียน 3 สาขาวิชา	*เรียน 2 สาขาวิชา

^{๕๗}อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, "พัฒนาการหลักสูตรและการเรียนการสอนของคณะอักษรศาสตร์," ใน อักษราภิวัตน์, หน้า 10.

พิธีงานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับการสถาปนาขึ้นด้วยพระปรีชาญาณของพระมหา-
ธีรราชเจ้า และแรงศรัทธาของประชาชนชาวไทย เป็นราชานุสรณ์แห่งพระปิยมหาราช ผู้ทรง
ปรารถนาให้ปวงชนมีโอกาสดำเนินชีวิตได้เล่าเรียนเสมอกัน เพื่อยังประโยชน์แก่ชาติไทยไม่มีเวลา
เสื่อมสูญ

มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีจุดมุ่งหมายที่เป็นหลัก คือ การบุกเบิกแสวงหา ทะนุบำรุง
และถ่ายทอดความรู้ กับการเสริมสร้างคุณธรรมให้บัณฑิตของมหาวิทยาลัยเป็นผู้เพียบพร้อมด้วย
สติและปัญญา

ความรู้ที่นับว่าสำคัญยิ่ง คือ ความรู้เพื่อความเจริญของบุคคล และสังคม อันได้แก่
ความรู้รอบและความเชี่ยวชาญในสรรพวิทยาการที่อำนวยประโยชน์แก่การดำเนินชีวิต

ส่วนคุณธรรมที่ผู้เรียนผู้รู้พึงมี และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถือว่าเป็นหน้าที่จะต้อง
ปลูกฝัง คือ ความรู้จักตนเอง ใฝ่รู้อยู่เสมอ คิดริเริ่ม สร้างสรรค์ รอบคอบ ไตร่ตรองเหตุผล
รับผิดชอบ เห็นการณ์ไกล มีศีลธรรม และเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม^{๕๐}

^{๕๐} สมุดสถิติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2530 (กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 2.

ประวัติผู้เขียน

นางกฤษณา นัทธ์อรรณพ เกิดเมื่อวันที่ 18 มกราคม พุทธศักราช 2494 ที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร ได้รับปริญญาการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) ภาษาอังกฤษ จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาระดับนคร เมื่อปีการศึกษา 2515 เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาพื้นฐานการศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2532

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 6 โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี

